

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Навчально-науковий інститут бізнесу та сучасних технологій

Форма навчання денна

Кафедра української, іноземних мов та перекладу

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____ проф. Бобух Н. М.

(підпис)

« _____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **Англійські реалії в сучасних прозових художніх текстах та особливості їх перекладу**

спеціальності 035 «Філологія», освітня програма 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно)», перша – англійська»

Виконавець роботи: Іванов Олександр Сергійович

(підпис, дата)

Науковий керівник: к. філол. н., доц. Сухачова Н. С.

(підпис, дата)

Рецензент: к. філол. н., доц. Костенко В. Г.

(підпис, дата)

Полтава – 2020

Затверджую

Погоджено

Зав. кафедри _____

Науковий керівник _____

(підпис)

(підпис)

проф. Бобух Н. М.

к. філол. н., доц. Сухачова Н. С.

« ____ » _____ 20__ р.

« ____ » _____ 20__ р.

План

кваліфікаційної роботи магістра

спеціальності 035 «Філологія», освітня програма 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно)», перша – англійська»

Іванова Олександра Сергійовича

на тему : **Англійські реалії в сучасних прозових художніх текстах та особливості їх перекладу**

ВСТУП

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЯ РЕАЛІЇ У ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Теоретичні засади дослідження поняття реалії: типологія та класифікація лінгвокультурних реалій

1.2. Особливості перекладу реалій художнього твору

1.3. Реалії у прозових англійськомовних художніх текстів як засіб відображення національних особливостей британської культури

Висновки до 1 розділу

РОЗДІЛ II. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ЗАСОБІВ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ РЕАЛІЙ У ПРОЗОВИХ ТЕКСТАХ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

2.1. Аналіз перекладацьких трансформацій у детективних
творах А.К. Дойля

2.1.1. Оповідання «Скандал у Богемії»

2.1.2. Оповідання «Спілка рудих»

2.2. Особливості перекладу реалій у казках О. Уайльда

2.2.1. Казка «Щасливий Принц»

2.2.2. Казка «Вірний Друг»

Висновки до 2 розділу

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

Студент(ка) _____ Іванов О. С.

(підпис)

«_____» _____ 20__ р.

ЗМІСТ

ВСТУП

.....3

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЯ РЕАЛІЇ У ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....

.7

1.1. Теоретичні засади дослідження поняття реалії: типологія та класифікація лінгвокультурних реалій.....7

1.2. Особливості перекладу реалій художнього твору.....

1.3. Реалії у прозових англомовних художніх текстів як засіб відображення національних особливостей британської культури.....

Висновки до 1 розділу.....

РОЗДІЛ II. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ЗАСОБІВ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ РЕАЛІЙ У ПРОЗОВИХ ТЕКСТАХ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ

ЛІТЕРАТУРИ.....

2.1. Аналіз перекладацьких трансформацій у детективних творах А.К. Дойля.....

2.1.1. Оповідання «Скандал у Богемії».....

2.1.2. Оповідання «Спілка рудих».....

2.2. Особливості перекладу реалій у казках О. Уайльда

2.2.1.	Казка	«Щасливий
Принц».....		
2.2.2.	Казка «Вірний Друг».....	
Висновки до 2 розділу.....		
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....		
СПИСОК		ВИКОРИСТАНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ.....		
ДОДАТКИ		

ВСТУП

Питання співвідношення культури та інформації, що зберігається в мові, здавна приваблювала лінгвістів. Усі аспекти соціального життя народу неодмінно знаходять відображення у його мові. Тому можна стверджувати, що мова є певним відображенням культури будь-якої нації, вона несе в собі національнокультурний код народу. У ній існують слова, у значенні яких відображено зв'язок мови та культури, і яка називається культурним компонентом семантики мовної одиниці. Ця категорія слів не мають аналогів у інших мовах та належать суто до національної лексики, зрозумілої для окремої нації, а отже, потребує пояснення та адекватної передачі під час перекладу. До таких слів перш за все відносяться слова-реалії.

Уперше термін «реалія» був використаний А. В. Федоровим у монографії «Про художній переклад» [82]. На його думку, йдеться не просто про «слова, що позначають реалії», а про «слова, що позначають національно-специфічні реалії суспільного життя і матеріального побуту» [82, с. 89], тобто реалія як поняття – багатозначне за своєю суттю та містить широкий спектр матеріальних та абстрактних денотацій.

Проблема перекладу реалій вважається однією з найголовніших та найскладніших у міжкультурному аспекті перекладу та дослідженнях національно-культурної специфіки мови й мовленнєвої діяльності. Якщо мовне і культурне розмаїття сьогодні визначене як багатство цивілізації, то саме переклад працює над його збереженням. Переклад виступає як засіб захисту національних мов і культур, даючи імпульси для їхнього саморозвитку й, водночас, зберігаючи їх від надмірного іншомовного впливу. Перекладаючи текст з іноземної мови, який відображає

національно-культурні стереотипи людських відносин, звичаїв та подій, перекладачу необхідно використовувати ресурси знання рідної мови, уявляти, як були б названі рідною мовою ті чи інші явища, якщо б вони існували в житті його народу. Коли у перекладача є правильне розуміння реалії та її контекстуального використання, йому легше знайти адекватний відповідник цієї реалії при перекладі.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю більш детального й глибокого дослідження реалій у художній літературі та особливостям їхнього перекладу, адже вони відображають дух культури нації. Цього можна досягти лише розуміючи ментальність народу. Перекладаючи тексти, що містять реалії перекладач стикається з двома основними труднощами: відсутність у мові перекладу відповідника через відсутність у носіїв цієї мови об'єкта, який позначає реалія та необхідність, разом з предметним значенням реалії, передати колорит, національне та історичне забарвлення.

Дослідженням слів-реалій вчені почали займатися порівняно недавно, лише у 40-х роках ХХ століття. Аналіз останніх наукових робіт доводить, що проблемам перекладу реалій присвячено праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Л. Н. Соболева, Г. В. Чернова, Г. В. Шаткова, С. І. Влахова, С. П. Флорина, О. В. Ребрія, Г. Д. Томахіна, Р. П. Зорівчак, В. Н. Комісарова, А. В. Федорова та інших.

Об'єктом дослідження є реалії в англійській художній літературі та їх лінгвокультурологічні особливості.

Предметом дослідження є класифікація та основні способи перекладу реалій українською мовою на прикладі сучасної британської художньої літератури.

Метою магістерської роботи є виявлення сутності поняття реалія та дослідження особливостей перекладу англійських реалій в прозових творах сучасної англійської літератури на українську мову.

Досягнення цієї мети вимагає вирішення конкретних **завдань**:

- з'ясувати особливості реалій та схарактеризувати їх роль у соціолінгвістичному аспекті;
- розглянути існуючі класифікації реалій;
- дослідити основні способи перекладу реалій;
- визначити функції реалій в англійській художній літературі;
- зробити перекладацький аналіз трансформацій, що застосовуються при перекладі реалій детективних повістей А. К. Дойля та казок О. Уайльда.

Методи дослідження: *описовий метод* (для дослідження поняття реалії); *дедуктивний метод* (для окреслення впливу реалій на читача та визначення його функцій в художній літературі, а також виокремлення трансформацій, які застосовуються при перекладі реалій); *індуктивний метод* (для узагальнення досліджуваної інформації); *метод аналізу* (для представлення обґрунтування проаналізованого матеріалу); *метод синтезу* (для розгляду складових поняття реалії у сукупності та взаємодії із літературою й культурою); *контекстологічний аналіз* (для з'ясування значення реалії в художній літературі).

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в ній уперше здійснено аналіз лінгвокультурних реалій у порівнянні на прикладі

британських прозових творів, розглянуто та проаналізовано проблеми адекватного відтворення на українську мову мовних реалій в творах англомовної прозової літератури.

Теоретична цінність роботи визначається тим, що її основні положення і висновки сприяють розробці таких мовознавчих галузей, як загальне мовознавство, лексична семантика та перекладознавство.

Практична цінність дослідження зумовлена можливістю використання його основних положень і висновків у викладанні університетських курсів лексикології сучасної англійської мови, загального мовознавства, перекладознавства та зарубіжної літератури.

Апробація. Результати, отримані в ході дослідження, були використані під час написання тез «Особливості перекладу реалій в художніх творах» до Збірника наукових статей магістрів Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (2020 р.).

Структура курсової роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох основних розділів, висновків, списку використаних джерел, що складається з 122 джерел.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЯ РЕАЛІЇ У ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1. Теоретичні засади дослідження поняття реалії: типологія та класифікація лінгвокультурних реалій

Лексика, що характеризує етнокультурну специфіку певного народу, його історії та культури, вже довгий час привертає увагу як мовознавців, так і перекладознавців, у даному випадку перекладацька теорія навіть випереджала лінгвістичну, першою звернувши увагу на існування такого поняття як «реалія», на що, зокрема, звертала увагу Р. П. Зорівчак, коли відзначала, що «лінгвоперекладацькі дослідження [реалій] кидають світло на численні проблеми, пов'язані з мовою як засобом спілкування», а «встановлені на основі перекладів закономірності слугують лінгвістичним джерелом для лексикології і стилістики» [27, с. 9].

Слід зазначити, що дослідженню даного поняття приділено достатньо уваги як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками. Саме слово «реалія» походить від множини латинського прикметника середнього роду *realis*, -e, мн. *realia* – «речовинний», «дійсний», яке вже потім перетворилося в іменник жіночого роду під впливом аналогічних лексичних категорій.

Про реалії, як про носіїв колориту, конкретних елементів національної своєрідності, заговорили на початку 40-х років XX століття. У перекладознавчих працях слово «реалія» як термін вперше було вжито, як вже зазначалося, А. В. Федоровим у 1941 році. Характеризуючи перекладацьку працю, автор стверджує, що це «діяльність, яка вимагає певних знань, не тільки практично мовних, а й літературознавчих і

історико-лінгвістичних, не кажучи вже про необхідність широкого культурного світогляду, що дозволяє ... усвідомити всі особливості соціальних умов... історичні і географічні реалії і та ін.» [цит.по 28, с. 23]. У подальших працях дослідник, що зробив чимало для вивчення реалій, для обґрунтування їхньої класифікації та способів відтворення їхніх функцій у перекладі, залишився вірний такому розумінню терміну «реалія». У книжці «Основи загальної теорії перекладу: Лінгвістичні проблеми» (1983) А. В. Федоров дещо уточнює дефініцію «реалії»: ідеться не просто про «слова, що позначають реалії», а про «слова, що позначають національно-специфічні реалії суспільного життя і матеріального побуту» [84, с. 200]. На думку вченого, можна встановити різні групи та підгрупи реалій за ознакою належності їх до тієї чи іншої сфери матеріального побуту, духовного життя людини, суспільної діяльності, до світу природи і т.д. Але для А. В. Федорова реалія – завжди явище позалінгвальне, лише предмет матеріального світу, а не слово, що його позначає.

Термін «реалія» також можна знайти у роботах Г. В. Шаткова 1952 року, що стосуються проблем перекладу безеквівалентної лексики, в яких дослідник зазначає, що найтипівішою подібною лексикою слід вважати імена власні і слова, що позначають «національно-специфічні реалії» [89, с. 57], тобто автор включає національні реалії до складу безеквівалентної лексики, що вимагає особливого підходу до перекладу, потребує трансформації та пояснень. У своє визначення слів-реалій дослідник впроваджує формальний перекладацький критерій: фактор наявності/відсутності еквівалентного словникового відповідника у двох зіставляваних мовах. Такий критерій не вказує на будь-які субстанційні якості реалії, а переносить можливості його ідентифікації у сферу міжмовних відповідників. Це й природно: лише лінгвокраїнознавство може

розглядати реалію у площині однієї мови; а перекладознавство завжди пов'язане, щонайменше, з двома мовами.

У тому ж 1952 році Л. М. Соболєв вживає термін «реалія» у сучасному його розумінні і навіть дає йому досить визначену дефініцію: «Терміном «реалії» позначають побутові і специфічні національні слова й звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших народів» [73, с. 290]. На сьогоднішній день, дана дефініція є не зовсім вичерпною і вимагає внесення деяких корегувань. По-перше, слова, що належать до сфери безпосередньої лексичної номінації, не можуть мати «еквівалентів у побуті», де їм відповідають певні відповідні денотативи – предмети і явища. По-друге – реалія – це варіативна категорія, пов'язана з процесом переважно бінарного зіставлення мов на лексичному та фразеологічному рівнях, а Л. М. Соболєв без належних підстав збільшує обсяг реалій, включаючи до цієї категорії прислів'я. Окремі компоненти прислів'я можуть виступати реаліями, але воно саме як цілісна одиниця через узагальнено-абстрактний характер не має відповідників, відповідних денотативів у позамовній предметній дійсності, отже, його не можна відносити до реалій.

У 1954 році О. Л. Кундзіч вперше в українському перекладознавстві використовує термін «реалія» у своїй праці «Перекладацька мисль і перекладацький недомисел», підкреслюючи при цьому неможливість перекладу реалій, наприклад, пісенного формату: «Я схильний вважати народні пісні аналогічними реаліям даного народу, що, як правило, не перекладаються» [цит. по 50, с. 104]. В той же час, А. В. Федоров писав, що «не існує такого слова, яке неможливо було б перекласти на іншу мову, хоча б описово, тобто іншими поширеними словами чи словосполученнями даної мови» [84, с. 182], тобто перекладач повинен у

будь-якому випадку розшифровувати незрозумілі для реципієнта слова-реалії.

Досить вагомими у плані дослідження питання реалій в українському перекладознавстві є праці В. В. Коптілова. У визначенні реалій учений акцентує увагу на міжмовному зіставленні. Так, у праці «Актуальні питання українського художнього перекладу» В. В. Коптілов називає реаліями слова, що позначають предмети та явища, невідомі мові перекладу [37]. З цього твердження виходить, що слова можуть бути реаліями в одній мові, але не бути такими в іншій. Наприклад, у Великобританії, як і у нас, є проїзні квитки, а у США – їх немає. Отже, стосовно американського варіанту англійської мови наш «проїзний квиток» – реалія, а стосовно британського варіанту – ні.

Болгарські перекладознавці С. І. Влахов та С. П. Флорін почали досліджувати дану категорію ще з 1960-х років, вони є авторами роботи «Неперекладене в перекладі» (1980), та, на нашу думку, дали найбільш ґрунтовне визначення реалій того часу: «Це слова і словосполучення, що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального і історичного розвитку) одного народу і чужі для іншого, будучи носіями національного і історичного колориту, вони, як правило, не мають точних відповідностей (еквівалентів) в інших мовах, і, отже, не піддаються перекладу на загальних підставах, вимагаючи особливого підходу» [16, с. 47].

Реалії також становлять головний об'єкт дослідження Г. Д. Томахіна, дане питання піднімають у підручниках з теорії перекладу Л. С. Бархударова, В. Н. Комісарова, В. Н. Крупнова, Л. К. Латишева, Т. Р. Левицької, А. М. Фітермана, М. М. Морозова.

Крім перекладознавства, термін «реалія» досить поширений в етнолінгвістиці і лінгвокраїнознавстві. У цих галузях філології під

терміном «реалія» розуміють слова і словосполучення, що позначають специфічно національні предмети та явища, реальні факти, характерні для культури того чи іншого народу. Факти дво- і багатомовності, бінарного зіставлення не враховуються. Велика увага присвячується національно-історичному колориту референта. Деякі дослідники відносять до реалій і окремі факти життя, що не мають сталого мовного оформлення. Серед дослідників реалій в аспекті лінгвокраїнознавства можна назвати Є. М. Верещагіна, В. Г. Костомарова, які є авторами лінгвокраїнознавчої теорії слова. Багато авторів, які займалися дослідженням реалій, дають приблизні, неповні визначення, говорячи лише про ті чи інші ознаки, і використовуючи неоднакові терміни для їх визначення. Вл. Россельс бачить в реаліях «іншомовні слова, які позначають поняття, предмети, явища, які не використовуються тим народом, на мову якого твір перекладається» [68, с. 169]. Він вважає, що «реалія – це предмет, поняття, явище, характерне для історії, культури, побуту, життя того чи іншого народу країни, яке не зустрічається в інших народах» [68, с. 169]. Л. С. Бархударов в своїх дослідженнях визначає реалії як «слова, які позначають предмети, поняття і ситуації, які не існують в практичному досвіді людей, які говорять на іншій мові» [3, с. 78]. В його розумінні це можуть бути предмети матеріальної та духовної культури, наприклад, страви національної кухні, національний одяг та взуття, політичні заклади та суспільні явища, народні танці.

Вивчення реалій не втрачає актуальності й на сучасному етапі лінгвоперекладацьких досліджень, свідченням чому є дисертація О. А. Охрємової, в якій авторка досліджує перекладацьку діяльність як адаптацію, завдяки якій можна досягнути симетрії між текстом оригіналу та продуктом перекладу. Перекодування тексту із максимально відсутньою асиметрією – це, на думку дослідниці, найголовніше завдання кожного

перекладача. Аналізуючи способи трансформації тексту-оригіналу, О. А. Охримова вводить поняття «культурема», визначаючи її як лінгвокультурологічно обумовлену лексичну одиницю у сукупності трьох компонентів: змісту, формального вираження та реалії-предмету, що відбивається даним мовним знаком [60, с. 128]. При цьому, переклад-трансформація предмету-реалії буде залежати від контексту художнього твору.

Ю. О. Осіпова [59], досліджуючи творчість Р. Бернса, виконує порівняльно-семантичний аналіз лексики, що виражає національно-культурні реалії Шотландії тієї епохи. Дослідниця відзначає особливе місце слів-реалій у лексико-семантичній системі мови, яке обумовлюється специфікою семантики цих слів, і тісно пов'язане з культурою та історією країни, з її географічним положенням, кліматом, соціальним та політичним устроєм. За результатами дослідження, Ю. О. Осіпова робить висновок, що переклад слів-реалій тісно пов'язаний з освіченістю перекладача та його обізнаністю щодо національних особливостей та усіх вище зазначених галузей діяльності країни, та його ставленням до твору, що перекладається – причому, різні переклади можуть у кінцевому результаті мати значні відмінності та різну семантичну насиченість одних і тих же слів-реалій тексту-оригіналу.

Серед робіт сучасних українських перекладознавців хочемо згадати Х. Ю. Гаврилюк [20], яка вивчає поняття «реалія» у порівнянні з поняттям «концепт», аналізуючи спільні та відмінні риси, та роблячи висновок, що доречно вважати ці два поняття рівноцінними у власній системі вираження, де концепт як культурний атрибут є «портретом» реалії як атрибуту мовного. Основною ж проблемою при перекладі реалій, на думку дослідниці, є досягнення еквівалентності їхніх відповідників, що

залежить від ряду факторів, таких як, генетична спорідненість мов, контекст, композиційно-метричні параметри тексту.

Одне з найостанніших досліджень українських вчених з питань перекладу реалій належить К. Ю. Кіяниці (2017), яка у своїй кандидатській дисертації вивчає історичні реалії та типологію прийомів їх перекладу, з огляду на співвіднесеність з поняттями «безеквівалентна лексика», «екзотизм», «термін» та «лакуна» (лакуна (від лат. *lacuna* – заглиблення, впадина) – відсутність в одній з мов найменування того чи іншого поняття), але безеквівалентна лексика – поняття дещо ширше, екзотизми не перекладаються і не мають часової належності, термінам не притаманна етнонаціональна конотація, застосовуються у сфері науки, створені штучно, а лакуни прирівнюються скоріше до безеквівалентної лексики, адже мова йде не про неможливість вираження цього поняття засобами мови перекладу, а лише про відсутність в ній одиниці аналогічного рівня для позначення цього поняття. Дослідниця приходить до висновку, що найбільш відповідним терміну реалія можна визнати словосполучення «етнокультурна лексика», яка містить у собі найбільше число компонентів, що характеризують дане мовне явище [32, с. 30], і дає наступне визначення реаліям: «Реалії – це слова і словосполучення, які називають явища, предмети, об'єкти, притаманні для життя, побуту, культури, соціального та історичного розвитку одного народу і майже невідомі іншому народові; вони виражають національний і (або) часовий колорит і зазвичай не мають точних відповідників в іншій мові, потребують особливого підходу при перекладі» [32, с. 30–31].

Монографія О. В. Ребрій «Сучасні концепції творчості у перекладі» (2012), видана у 2012 році, це ґрунтовне та масштабне наукове дослідження, пов'язане із особливостями роботи перекладача у сучасних умовах, труднощами, з якими він/вона зустрічається у процесі своєї

діяльності. Авторка закликає до необхідності вважати перекладача таким же художником слова, митцем, творчою людиною, як і автора оригіналу твору, припускаючи навіть, що писати художні твори – набагато легше, ніж гідно їх відтворювати іншою мовою. У розділі, що стосується аналізу різних типів перекладацьких труднощів дослідниця окремо вміщує розділ про реалії та квазіреалії, як на лексику, що «характеризує етнокультурну специфіку певного історичного періоду того або іншого мовного соціуму» [65, с. 176]. На думку О. В. Ребрій, принципи й способи відтворення реалій в перекладі, є тими ж самими, що й безеквівалентної лексики в цілому, адже вони виступають її проشارком: «В той час як деякі дослідники не виправдано ототожнюють реалії з безеквівалентною лексикою, ми вважаємо, що ці дві лексичні категорії перебувають в гіпонімо-гіперонімічних відносинах» [65, с. 177], а не виправдане вилучення іншомовних реалій з перекладів або заміна їх на українські реалії збіднює комунікативний потенціал твору. Квазіреалії ж можна зустріти у вигаданих, фантастичних творах, казках, вони змальовують національно-культурну специфіку вигаданого світу, це «лексичні одиниці на позначення об'єктів, створених авторською уявою для характеристики вигаданого (казкового або фантастичного) світу, в якому відбуваються змальовані в художньому творі події. Квазіреалії виступають елементами мови, якою говорять фантастичні або казкові персонажі, але оскільки така мова реально не існує, тобто є квазімовою, квазіреалії створюються на основі тих самих мовних засобів (фонем або морфем), якою написана решта книги» [65, с. 182]. Як підсумовує О. В. Ребрій, адекватний переклад реалій та квазіреалій видається можливим як на основі креативного використання наявних мовних ресурсів, так і створення індивідуально-авторських перекладацьких відповідників з урахуванням ситуації, контексту, фонових знань і особистісних характеристик номінатора.

Утім, найповніше з усіх науковців питання реалій висвітлює Р. П. Зорівчак, на яку посиляються майже усі сучасні дослідники даного питання. Роксоліяна Петрівна Зорівчак (8 листопада 1934 – 16 жовтня 2018, Львів) – доктор філологічних наук (1988), професор (1989), член Вченої (з 1994), член та заступник голови Науково-технічної (з 1998) рад Львівського національного університету ім. І. Франка, дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка (1992), академік Академії наук вищої школи України (1993), член Національної спілки письменників України (1997), відмінник освіти України (2002), заслужений працівник освіти України (2005), лауреат Літературної премії імені Григорія Кочура (2011) і Премії «Ars Translationis» (2013). Англіцист-фразеолог, перекладознавець, дослідник теоретичних проблем перекладу, історії та лінгвостилістичної специфіки входження української літератури до англомовного світу і англомовних літератур до української літератури, засновник англомовної Шевченкіани як окремої дослідчої галузі, автор декількох монографій та більш ніж 700 праць із перекладознавства, досліджувала питання реалій ґрунтовно та поглиблено, давши наступне визначення у своїй праці «Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози)» (1989) : «Реалії – це моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [27, с. 58]. Такий гнучкий підхід до розуміння реалій дозволяє побачити в них «категорію змінну, відносну, яка виступає чітко при бінарному контрастивному зіставленні конкретних мов (і культур)», а «обсяг реалій мови-джерела постійно змінюється залежно від словникового складу цільової мови, особливостей матеріальної і духовної культури-сприймача, від інтенсивності культурних і етнічних контактів відповідних мовних колективів» [27, с. 58]. Р. П. Зорівчак

зазначає, що «на відміну від інших лексем, які несуть у собі відбиток національної своєрідності, культурна інформація реалій є «етноунікальною». «Якщо слово – це мікросвіт, у якому відображено певний фрагмент реальності, правильне або неправильне уявлення про неї, то реалія, завдяки етнокультурному компоненту, особливо виділяється щодо цього. І якщо у процесі перекладу відбувається зближення, зіткнення не тільки різних мовних систем, а й різних культур і цивілізацій, то особливо рельєфно цей процес виступає саме при перекладі реалій». На думку вченої, виникнення реалій не залежить від наших уподобань, вони зумовлені суспільною необхідністю, позамовними чинниками. Реалії належать до диференційних мовних явищ [27, с. 40].

Ми поділяємо точку зору видатної науковиці і беремо дане визначення за основне у нашому дослідженні. Але в кожній мові існує велика кількість реалій, які відрізняються одна від одної за своєю формою, лексичними, фонетичними та морфологічними особливостями. Таким чином, існує потреба класифікації реалій, оскільки це дасть можливість охарактеризувати цю специфічну лексику, впорядкувати її, завдяки чому легше буде вирішувати питання щодо відтворення їх при передачі на іншу мову.

Єдиної класифікації реалій на сьогоднішній день немає, дослідники пропонують різні їх типи, беручи за основу ті чи інші принципи. Залежно від того, яке поняття позначають реалії, їх можна розділити на різні групи; вони можуть бути історичними, етнічними, побутовими та ін. Відповідно до цього існують різні класифікації реалій.

Проаналізувавши різні класифікації вчених-дослідників реалій, ми дійшли до висновку, що більшість класифікацій реалій здійснюється за тематичним принципом. Доцільність такого угруповання ґрунтується на традиції загальної та навчальної лексикографії, практиці складання різного

роду розмовників, навчальних тематичних словників і словникових розробок (вокабуляром) з окремих тем. Тематичну класифікацію слів-реалій, наприклад, ми знаходимо у В. С. Виноградова [15, с. 79]. Він виділяє наступні рубрики:

- Побутові реалії (житло, одяг, їжа, види праці, грошові знаки, музичні інструменти, народні свята).
- Етнографічні та міфологічні реалії.
- Реалії природного світу (тварини, рослини, ландшафт).
- Реалії державного ладу і суспільного життя (актуальні та історичні).
- Ономастичні реалії – антропоніми (імена, прізвища відомих особистостей, які потребують коментарів), топоніми, імена літературних героїв інших творів, назви музеїв.
- Асоціативні реалії – вегетативні символи, анімалістичні символи, колірна символіка, фольклорні, історичні та літературно-книжкові алюзії, мовні алюзії. Дана класифікація слів-реалій представляється досить повною, вона охоплює багато сторін життя національної спільноти.

Л. С. Бархударов представляє реалії як окремий розряд безеквівалентної лексики і виділяє наступні категорії: власні назви, географічні назви, назви установ, організацій, газет та ін.; реалії, що позначають предмети, поняття і ситуації, які не існують в практичному досвіді людей, що говорять іншою мовою; випадкові лакуни – одиниці словника однієї з мов, яким з якихось причин немає відповідників в лексичному складі іншої мови [3].

Стосовно семантичного наповнення, можна сказати, що кожна реалія складається з певної кількості сем, що створюють її денотативне значення. Але існують також і конотативні семи, що містять в собі етнокультурну

інформацію, вказують на етнічну приналежність. Серед лексичних пластів мови Г. Д. Томахін виділяє національно забарвлену лексику, яка пов'язана з реаліями певних країн (американізми, бритицизми, канадизми, австралізми тощо) [78, с. 15]. Дослідник виокремлює із загальної маси лексики ономастичні реалії, які, на відміну від звичайних власних назв, є завжди національно забарвленими. До числа ономастичних реалій він відносить:

1. Географічні назви (топоніми), особливо ті, яким властиві культурно- історичні асоціації.

2. Антропоніми – імена історичних особистостей, громадських діячів, вчених, письменників, діячів мистецтва, популярних спортсменів, персонажів художньої літератури та фольклору.

3. Назви творів літератури і мистецтва; історичні факти і події в житті країни; назви державних та громадських установ і багато іншого [77, с. 7].

Аналогічної точки зору дотримується А. В. Федоров, виокремлюючи національно-специфічні реалії суспільного життя та матеріального побуту [84, с.145–150].

Відносно аксіологічного аспекту реалій, ми вважаємо доцільним є розглядати ті реалії, які мають потенціал, тобто виражають ціннісні орієнтації народу-носія мови, сприяють формуванню уявлень про істину, справедливість, свободу. Варто зазначити, що далеко не всі реалії відображають аксіологічну значущість, поняття про цінності категорій, притаманних тому чи іншому народу. Найбільш аксіологічними є власні назви, тобто антропоніми та топоніми. Слушно зауважує Р. П. Зорівчак, що «антропоніми та топоніми сприяють створенню місцевого колориту. Для філолога вони – прекрасний матеріал для пізнання та вивчення структури

мови» [27, с. 66]. Р. П. Зорівчак з перекладознавчого погляду поділяє реалії в історико-семантичному та структурному планах.

З історико-семантичного погляду виділяються:

- власне реалії (при існуючих референтах);
- історичні реалії або «семантичні архаїзми», з якими пов'язане минуле спільноти [27, с. 70].

У структурному плані дослідниця виділяє:

- реалії – одночлени: вечорниці, кобзар;
- реалії – полічлени номінативного характеру: троїста музика; Київська Русь;
- реалії – фразеологізми: лоби забрити; стати під вінок [27, с. 71].

Якщо говорити про структуру реалій, то єдиної думки серед дослідників ще й досі немає. Так, на думку М. Л. Вайсбурда поняття, віднесені до реалій, можуть бути виражені окремими словами, словосполученнями, реченнями та скороченнями [10, с. 100]. Але більшість вчених говорять про реалії як про слова, лексичні одиниці, лише деякі додають словосполучення, наприклад, А. В. Федоров, а також С. І. Влахов і С. П. Флорін. У розумінні цих фахівців реалії – це тільки слова і словосполучення. Р. П. Зорівчак додає «номінативні» словосполучення, маючи на увазі ті, що семантично детермінують єдине поняття, та фразеологічні звороти, тобто стійкі словосполучення всіх типів, у тому числі й ідіоми, прислів'я та приказки, багато з яких мають характерне національне або історичне забарвлення. Безсумнівно, до даних структурних одиниць належать і скорочення, які вживає та чи інша народність чи спільнота.

Розглянувши усі типології реалій, вважаємо одну із найбільш ґрунтовних класифікацій запропоновану С. І. Влаховим та С. П. Флоріним,

які вивчали реалії під різними кутами зору. Класифікація реалій має відбуватися на їх погляд таким чином:

1. Поділ за предметною ознакою:

Географічні реалії:

- Найменування об'єктів фізичної географії, в тому ж числі і метеорології (степ, прерія, торнадо);
- Найменування географічних об'єктів, пов'язаних з діяльністю людини (польдер,);
- Найменування ендеміків (снігова людина, секвоя).

Етнографічні реалії:

Побут:

- а) їжа, напої, побутові заклади та ін. (чебуреки, кумис, ель, сидр; таверна, бістро, сауна);
- б) одяг (включно: взуття, головні убори та ін.) і прикраси (кімоно, сарі, рукавички, лапті, сомбреро);
- в) житло, меблі, посуд та ін. обладнання (юрта, горниця, обрік, амфора);
- г) транспорт (засоби та «водії») (кеб, ландо, пірога; кебмен, гондольєр);
- д) інше (сакви, махорка, будинок відпочинку, путівка, кізяк).

Праця:

- а) люди праці (передовик, бригадир, фермер, грум, консьєржка);
- б) знаряддя праці (кетмень, мачете, бумеранг, ласо);
- в) організація праці (включно господарства) (ранчо, гільдія).

Мистецтво і культура:

- а) музика і танці (козачок, гопак, блюз, тарантела);
- б) музичні інструменти та ін. (балалайка, тамтам, кастаньєти, банджо);

- в) фольклор (сага, билина, частушки);
- г) театр (кабукі, містерія, арлекін, петрушка);
- д) інші мистецтва та предмети мистецтв (ікебана, чинте, пелікени);
- е) виконавці (трубадур, кобзар, скоморох, гейша);
- ж) звичаї та ритуали (коляда, тамада, масляниця, рамазан);
- з) свята та ігри (Великдень, День подяки, лапта, крикет);
- і) міфологія (Дід Мороз, троль, валькірія, гном, килим-літак);
- к) культ (прихильники та послідовники) і культові будівлі та предмети (мормони, квакери, дервіші; мечеть, пагода, розп'яття, мани);
- л) календар (вайшак, вересень, бабине літо).

Етнічні об'єкти:

- а) етноніми (гуцул, кафр, тотонакі, баски, казах);
- б) прізвиська (зазвичай жартівливі або образливі) (хохол, кокні, фріц);
- в) найменування осіб за місцем проживання (габровець, обердинець).

Міри і гроші:

- а) одиниці мір (аршин, ярд, пуд, десятина, акр, четверть, бушель);
- б) грошові одиниці (лев, рубль, ліра, франк, песо, пенс, фунт стерлінг);
- в) простомовні найменування мір і грошей (сотка, п'ятак, бакс).

Суспільно-політичні реалії:

Адміністративно-територіальний устрій:

- а) адміністративно-територіальні одиниці (губернія, область, графство);
- б) населені пункти (аул, станиця, хутор, стійбище);
- в) деталі населеного пункту (медіна, променад, ларго, ряд).

Органи та носії влади:

- а) органи влади (народні збори, сейм, рада, муніципалітет);

б) носії влади (канцлер, лорд-мер, гетьман, хан, цар).

Суспільно-політичне життя:

а) політична діяльність та діячі (ку-клукс-клан, віґи, торі, есдеки);

б) патріотичні та суспільні рухи і їх діячі (партизани, карбонарії, західники, слов'янофіли);

в) соціальні явища та рухи та їх представники (бізнес, стиляги, хіпі);

г) звання, титули, звернення (бакалавр, князь, принц, містер, сер);

д) заклади (облвно, загс, золотий стіл, торгпредство);

е) учбові заклади і культурні установи (коледж, ліцей, кампус);

ж) стани та касти та їх члени (дворянство, юнкерство, самурай);

з) станові знаки і символи (червоний прапор, свастика, юньон джек);

Військові реалії:

а) підрозділи (легіон, фаланга, табір, орда, сотня);

б) зброя (арбалет, мушкет, ятаган, таран, фінка);

в) обмундирування (шлем, кольчуга, кітель, ківер, бушлат);

г) військові службовці і командири: (отаман, осавул, сотник, унтер).

2. Поділ за місцевою ознакою (в залежності від національної та мовної залежності) – розділення по місцю стосується тих же реалій, але розглянутих під іншими кутами зору:

В площині однієї мови:

- свої реалії – це більшою частиною оригінальні слова даної мови: хіт (heath – болотиста місцевість, покрита вереском), ель = ейл (ale – світле англійське пиво);
- чужі реалії – це або запозичення, тобто слова іншомовного походження в словниковий склад мови, або кальки, тобто по морфемні або послівні переклади найменувань чужих для даного народу об'єктів, або транскрибовані реалії іншої мови: бринза (рум.), бізнес (ам.), супутник (рос.).

В площині пари мов:

- зовнішні реалії – однаково чужі для обох мов напр., фіорд – зовнішня реалія для української, болгарської, або будь-якої іншої мови, окрім норвезької;
- внутрішні реалії – слова, які належать одній із пари мов, і отже, чужі для іншої мови, наприклад, фіорд – для пари української і норвезької мови – для норвезької мови буде внутрішньою реалією.

Підсумовуючи усе вищевикладене, можна зробити наступні висновки. Слова-реалії є невід’ємною частиною будь-якої мови, вони змальовують особливі поняття для окремих сфер діяльності або буття людини, деякі специфічні матеріальні предмети. Дані слова є відображенням специфічної картини світу людей, що говорять певною мовою. Для перекладу даних одиниць необхідно бути обізнаним у культурі та історії користувачів цієї мови, мати так звані фонові знання для більш повного розкриття значень реалій і забезпечення їх адекватного розуміння реципієнтом. Реалії – це поняття, які називають явища, предмети, об’єкти, притаманні для життя, побуту, культури, соціального та історичного розвитку одного народу і незрозумілі для іншого.

Насиченість кожної мови специфічними для неї реаліями, кожна з яких має свою певну форму втілення, лексичні, семантичні та стилістичні особливості, – досить значна, що й зумовило питання щодо їх класифікації. Проаналізувавши різні види класифікацій визначних дослідників, лінгвістів та перекладознавців в цій сфері, можна зробити висновок, що всі реалії можуть бути об’єднані за лінгвістичною природою (слова, словосполучення, фразеологізми, скорочення); за денотативною функцією (тобто визначенням предмету чи факту); за приналежністю до лексико-

семантичної групи; за часовою характеристикою (сучасні, історичні); за локальною ознакою (національні, регіональні). Найпоширенішими ж (за вмістом) та найбільш ґрунтовними є класифікації Р. П. Зорівчак та спільна робота дослідників С. І. Влахова та С. П. Флоріна, якої ми й будемо дотримуватися у своєму дослідженні.

1.2. Особливості перекладу реалій художнього твору

Переклад реалій, що зустрічаються у художніх творах, як вже було деякою мірою зазначено, це складний та творчий процес, що можливо здійснити лише маючи попередні фонові знання з культури, традицій, географії та ін., країни, мовою якої написаний твір; перекладач повинен мати наявні літературні навички, тобто бути хоча б деякою мірою письменником, у нашому випадку прозаїком, до того ж – необхідно мати деяку відповідність індивідуального стилю автора та перекладача, на нашу думку, навіть певний інтерес та прихильність перекладача до творчості письменника; ну і, звичайно ж, наразі будь-який перекладач повинен володіти усією низкою методик, засобів та прийомів трансформації іншомовного тексту на українську мову, тобто мати високі лінгвістичні навички з обох мов та мати перекладацьку освіту загалом.

Переклад художнього твору, або художній переклад, завжди мав свої особливі відмінності, у порівнянні зі звичайним перекладом, в якому важливим є точність та адекватність мовних відповідників. Художній же переклад спрямований на передачу змісту тексту, його тематичної спрямованості, ідеї, стилістичних особливостей, тощо, автора, художній переклад визначають як «вид словесної творчості, внаслідок якої тексти, написані однією мовою, відтворюється засобами іншої лінгвальної системи» [90]. Як визначає М. Г. Шемуда, будь-який переклад відображає

властивості комунікативного процесу, оскільки він завжди створюється у певному контексті для певного адресата, виходячи із поставлених автором цілей, з урахуванням особливостей каналу передачі і зворотного зв'язку [90]. Втім, художній переклад має справу не з комунікативною функцією мови, а з естетичною, а перекладач, як ми вже стверджували, є співтворцем оригінального автора твору.

Якщо говорити про переклад реалій, то усі дослідники перекладознавці стверджують, що перекладачеві завжди потрібно звертати велику увагу на проблему збереження національного забарвлення в перекладах художньої літератури. А. Федоров вважав, що «передача національного забарвлення найтісніше залежить від повноцінності перекладу в цілому: з одного боку, від ступеня правильності в передачі художніх образів, пов'язаної з речовим сенсом слів і з їх граматичним оформленням, і з іншого боку, від характеру засобів загальнонаціональної мови, вживаються в перекладі» [85, с. 382]. Можливості вирішення цієї проблеми на практиці пов'язані із ступенем тих фонових знань про життя, зображених в оригіналі, що реально виникають у перекладача і читача, при цьому, якщо перекладач не впевнений у тому, що читачу відомі ті чи інші факти, необхідно використовувати їх трансформацію чи виносити пояснення у позатекстові сноски.

Кожна мова створює своєрідну мовну картину світу, завдяки чому й виникають труднощі при перекладі. Структура ж мови здатна визначати ймовірні варіації побудови повідомлень, часом досить жорстких, але водночас, як визначає В. О. Іванілова, мовна форма висловлювання не визначає однозначний зміст висловлювання, який «можна виявити на основі інтерпретації значень його складових одиниць, а служить лише початковою базою для розуміння глобального сенсу, при цьому, один і той самий зміст може бути виведений з різних мовних структур, і, навпаки,

одна й та сама структура може слугувати основою для формування і розуміння різних повідомлень» [29, с. 73]. Дослідниця пише, що головним при перекладі художній творів є прагматичний аспект, а сприйняття або несприйняття будь-якої інформації залежить від екстралінгвістичних знань перекладача, що має балансувати на межі точності та творчої свободи, адже при перекладі не можна відривати перекладений твір від його національних коренів і пересаджувати його на іноземний ґрунт. Для зображення того, як неадекватний переклад національного колориту у дрібницях може у сукупності змінити зміст твору, В. О. Іванілова наводить наступний приклад: «якщо замінити чайник в руках місіс Хадсон на самовар на столі, а ім'я детектива з Шерлока на Шуріка, то історія сера Артура Конан Дойля вже не буде такою канонічно британською, бо перекладач позбавить її цілої квінтесенції поетонімів, які власно роблять її історією про всесвітньовідомого ерудита, логіка та прототипу будь-якого детектива» [29, с. 74].

Питання про переклад реалій є одним із найскладніших питань в теорії перекладу і водночас винятково важливим для будь-якого перекладача художньої літератури, як стверджує Л. Л. Нелюбін, оскільки воно пов'язане з цілою низкою різнорідних елементів, таких як перекладацький аспект країнознавства, культура перекладача, облік фонових знань (знайомство з відповідним середовищем, культурою, епохою) читача перекладу порівняно зі звичним сприйняттям і психологією читача оригіналу і, нарешті, чимало літературознавчих і лінгвістичних моментів [55, с. 66]. На думку С. І. Влахова і С. П. Флоріна, «переклад реалій – частина великої і важливої проблеми передачі національної та історичної своєрідності, яка сходить, мабуть, до самого зародження теорії перекладу як самостійної дисципліни» [16, с. 5]. До важливих обставин, за визначенням К. В. Сорокіної, які не можна не брати

до уваги під час вибору найбільш відповідного прийому перекладу, відноситься осмислення незнайомої реалії в оригіналі, тобто місце, яке вона займає в контексті; визначення, як вона подана автором; опис засобів, якими користується останній, аби довести до свідомості читача її семантичний і конотативний зміст [74, с. 56].

Велика кількість науковців розглядає не лише сам процес перекладу реалій, але й процес вибору належного еквіваленту у рідній мові, як окрему ланку розумово-творчої діяльності перекладача. О. В. Ребрій у своїй монографії «Сучасні концепції творчості у перекладі», підсумовує усі розглянуті нею праці перекладознавців, що вивчали процес перекладу безеквівалентної лексики та визначає цей процес як «творчий акт потрібної природи» [65, с. 144], при якому перекладач майже миттєво виконує три наступні дії:

1. інтерпретує одиницю (творчість як тлумачення), тобто або впізнає, або ідентифікує (якщо був незнайомим) за допомогою довідкових джерел;
2. приймає рішення стосовно вибору способу перекладу (творчість як варіативність);
3. формує – спочатку у внутрішньому лексиконі, звідки потім переносить у текст перекладу і, потенційно, у мову перекладу – іншомовний відповідник (творчість як власне мовотворчість) [65, с. 144].

Втілюючи вище зазначені дії, перекладач обирає необхідний варіант перекладу реалії, відповідно до його власних особистих вподобань. Якщо раніше цей процес відбувався інтуїтивно, то наразі існують певні чітко визначені прийоми передачі слів-реалій на рідну мову перекладача. Передача реалій є однією з найскладніших проблем перекладознавства, довгий час перебуваючи у центрі уваги багатьох дослідників. На думку С. І. Влахова та С. П. Флоріна можливості перекладу реалій, які можна зустріти під час перекладу, зводяться до чотирьох основних випадків:

транслітерація або транскрипція, створення нового (або складного) слова на основі вже існуючих в мові елементів, приблизний переклад та контекстуальний переклад [17]. Переклад реалії, як засіб передачі її на мову перекладу, вживають у тих випадках, коли транскрипція (транслітерація) за тих чи інших умов неможлива або небажана. При перекладі реалій, згідно Влахову та Флоріну, існує два варіанта: запровадження неологізму або приблизний переклад [17].

Р. Зорівчак пропонує іншу класифікацію, яка включає вісім способів перекладу реалій:

- транскрипція та транслітерація;
- гіперонімічне перейменування (заміна родового поняття на видове);
- дескриптивна перифраза (як описовий зворот, за допомогою якого явище, предмет, особа, реалія називаються не прямо, а описово, через характерні їх риси);
- комбінована реномінація (найчастіше транскрипція з описовою перифразою – досить ефективний, хоча й багатослівний, спосіб максимальної передачі семантики реалій, зв'язаний з лінійним розширенням тексту);
- міжмовна транспозиція на конотативному рівні (заміна реалії у мові, на яку перекладають, рівноцінною одиницею з іншим денотативним, але рівновартним конотативним значенням);
- метод уподіблення (полягає у відтворенні семантико-стилістичних функцій реалії мови-джерела іншомовним аналогом – реалією мови-переймача);
- контекстуальне розтлумачення реалій (полягає у роз'ясненні суті реалії у найближчому контексті) [27].

Проаналізувавши роботи науковців-перекладознавців, та згрупувавши їх за деякими спільними ознаками, ми виробили наступну класифікацію способів перекладу реалій, якої і будемо надалі дотримуватися;

1. Передача «без перекладу» – транскодування – *транскрипція та транслітерація*.

Транскрипція передбачає введення в текст перекладу за допомогою графічних засобів відповідної реалії максимально допустимими засобами, фонетичним наближенням до її оригінальної фонетичної форми [14, с. 49], це передача слів мови-джерела через запис їх звучання графемами мови перекладу, які за своїм звучанням співпадають із мовою-оригіналом. Транскрипція використовується для передачі власних імен, топонімів, назв засобів масової інформації, релігійних реалій, назв зброї, тощо.

Транслітерація передається засобами перекладацької мови як графічна форма слова початкової мови, являє собою спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її графічної форми за допомогою букв мови перекладу [64, с. 95]. Транслітерація використовується для перекладу реалій транспорту, релігії, ЗМІ, топонімів, реалій світу, природи, тощо.

Транскрипція та транслітерація як способи передачі іншомовних реалій у художніх текстах на виході, після роботи перекладача, додають екзотичності та орієнтують читача на створення атмосфери того суспільства, в якому відбуваються події. Саме такі реалії найчастіше привертають до себе увагу та вимагають обережного з ними поводження, дотримання усіх існуючих норм транскодування, тобто транскрипція має бути здійснена за вимогами мови-оригіналу, в той час як транслітерація найчастіше відбувається за нормами мови перекладу.

При умові, коли іншомовну реалію неможливо залишити у своєму початковому вигляді, використовують різні форми трансформації, перекладу даної семантичної одиниці.

2. Переклад реалій – повний, частковий, описовий та ін. Повний переклад – це здебільшого не пошук відповідника, адже відповідників реалії, якщо це справді вона, не існує, а створення неологізму, тобто взагалі створення нового слова, яке у подальшого може бути залучене у вокабулярії нової мови.

Калькування – тобто дослівний або буквальний переклад, найрозповсюдженішим прикладом якого є слово *хмарочос*, яке є калькою англійського *skyscraper*. При калькуванні іншомовні реалії передаються за допомогою заміни їх складових частин – морфем, або слів – їхніми прямими лексичними відповідниками в мові перекладу. Часто використовується і *напівкалькування*, що являє собою часткове запозичення слів та виразів, які складаються частково з елементів вихідної мови, частково з елементів мови перекладу [27, с. 129]. Однак, даний спосіб також має свої недоліки, залишаючи деяку інформацію незрозумілою читачеві.

Описовий переклад або *deskриптивна перифраза* – полягає в розкритті значення реалії мови-оригіналу за допомогою розгорнутих пояснень, що розкривають суть позначуваного даною лексичною одиницею явища. Проте даний спосіб часто є доволі громіздким та зазвичай перекладачі вдаються до сполучення двох прийомів – транскрипції або калькування та описового перекладу, подаючи останній поза текстом художнього твору – у виносці або в коментарі. Застосування такого способу дає можливість поєднати стислість й економність засобів вираження, властиві транскрипції, з розкриттям семантики даної одиниці, що досягається через описовий переклад.

Метод уподібнення – відтворення семантико-стилістичних функцій реалії мови-джерела іншомовним *функціональним аналогом* – реалією мови перекладача. Наприклад: борщ – *beetroot soup*, пироги – *dumplings* [27, с. 135]. Але при цьому, як погоджуються дослідники, є вірогідність небезпеки штучного перенесення читача в рідне середовище, а тому цей метод не завжди бажаний з погляду стилістичного й національно-культурного значення художнього твору. Поруч з уподібненням можна використовувати *транспозицію на конотативному рівні* – коли реалія мови-оригіналу замінюється реалією мови перекладача (чи просто англійською лексемою з місткою конотативною інформацією) з іншим денотативним, але рівно вартним конотативним значенням [27, с.132].

Гіперонімічне перейменування – це такий спосіб перекладу, при якому видове поняття мови-джерела передається родовим мови-сприймача. Гіперонім не відтворює усього обсягу семантики реалії, а лише наближає до неї. Наприклад: укр. старенька свитка – *an old coat*, кожух – *a sheepskin* [27, с. 104]. Термін «гіпонімія» впровадив у мовознавство Дж. Лайенз для позначення видо-родових відношень, а В. С. Виноградов і А. В. Федоров застосували цей термін у перекладознавстві. При гіперонімічному перейменуванні, по суті, відбувається дереалізація реалій, тому що часто конкретне поняття передається лексемою надзвичайно широкої, розпливчатої референції. При такому виді перекладу стилістична роль реалій незначна. На нашу думку, даний спосіб також вимагатиме подальшого пояснення або, принаймні, зазначення національної специфічності реалії у позатекстовому коментарі.

Контекстуальний переклад – зазвичай є протилежним прямому перекладу, при якому переклад реалії можливо виконати лише керуючий контекстом, змістом твору. Я. І. Рецкер говорить, що цей засіб перекладу «міститься в заміні словникової відповідності при перекладі

контекстуальною, логічно зв'язаною з нею [відповідністю]» [67, с. 45]. При цьому зміст передається за допомогою трансформованого відповідним чином контексту. Наприклад: Скільки коштує путівка до пансіонату? – *How much are accommodations at health resorts?* Сюди ж, на нашу думку, можна віднести і переклад реалій *ситуативними відповідниками* – відтворення реалій на рівні мовлення (в поодинокому ситуативному контексті) оказійним відповідником, семантичний континуум якого поза контекстом не має нічого спільного із семантикою реалії мови-джерела. Наприклад: пан – *owner, gentry, noble, lord, master* [27, с.139].

Сам вибір між транскодуванням та перекладом реалії, з точки зору С. І. Влахова і С. П. Флоріна [17], залежить від:

- характеру тексту – його стилістики (науковий, офіційно-діловий, художній, тощо);
- контекстуальної важливості реалії – тобто мірою її значущості для змісту твору та яскравості її колориту, доцільністю необхідності підкреслення національного забарвлення тексту;
- лексичного характеру реалії – зважання на лінгвістичні особливості даної конкретної мовної одиниці, наявність її відповідників в лексичній системі мови перекладу, в тому ж числі таких показників, як її знайомість і незнайомість, літературна й мовна традиція, її віднесення до того чи іншого класу за предметом, часом, місцем;
- взагалі порівняльних особливостей мови оригіналу та мови перекладу – від їх граматичних і словотвірних особливостей, від культури мови і традиційного для них прийняття або неприйняття реалій;
- читачкої аудиторії – перекладачу потрібно зважати на те, для кого розрахований той чи інший переклад, на рівень загальної обізнаності

читача, ступеня поширеності тієї чи іншої реалії серед даної спільноти, тощо [17, с. 92–93].

На етапі здійснення відбору позиції перекладача щодо передачі реалії доцільним є також пам'ятати про теорію рівнів еквівалентності В. М. Комісарова [35], яка передбачає необхідністю досягнення максимальної ідентичності змісту оригіналу та перекладу на 5 рівнях: рівень мети комунікації; рівень опису ситуації; рівень висловлювання; рівень повідомлення; рівень мовних знаків. На думку науковця, перекладач має прагнути досягти відповідності на усіх 5 рівнях, або, за неможливості, – хоча б на декількох. Повністю або частково еквівалентні одиниці і потенційно рівноцінні висловлювання об'єктивно існують у вихідному мовою і в мові перекладу, однак їх правильна оцінка, відбір і використання залежать від знань, умінь і творчих здібностей перекладача, від його вміння враховувати і зіставляти всю сукупність мовних та екстралінгвістичних чинників.

Отже, вирішальним при виборі між транскодуванням і перекладом реалії є та роль, яку вона відіграє в змісті художнього твору, яскравість її колориту, тобто міра її висвітлювання в контексті, наявність аналогу у мові перекладача, ступінь її поширеності і частотності вживання у мові оригіналу. І взагалі, на нашу думку, переклад реалій – питання не техніки і обізнаності у теорії перекладознавства, а майстерності перекладача, оскільки у кожному конкретному випадку перекладач обирає доречний спосіб передачі реалії, в залежності від рівня його обізнаності з культурою, традиціями, історією, географією та ін., і чим глибші ці знання, тим більше реалій перекладач зможе побачити в іншомовному тексті, адже професійну компетенцію перекладача складають не лише теоретичне та практичне володіння мовою, й цілий ряд екстралінгвістичних факторів. Коли перекладач відрізняє семантично і стилістично важливу лексичну

одиницю, він може передати її тими засобами мови перекладу, які досягнуть найкращого результату в передачі змісту повідомлення автора першотвору.

1.3. Реалії прозових англомовних художніх текстів як засіб відображення національних особливостей британської культури

Реалії, які можна зустріти у текстах художніх творів, за нашим попереднім визначенням, є зазвичай відображенням національного колориту, історичних, культурних, соціальних та інших особливостей становлення й існування певної країни. Можливо навіть додати, що кожен визначний художній твір, не може не містити певну кількість принаймні побутових чи географічних реалій, що будуть вказувати на національну приналежність його автора. Адже література – це творче відображення дійсності в картинах і образах, створених засобами мови, а з точки зору перекладача, до того ж – і носіями мови, як суб'єктами, що створюють певний художній світ і впливають на нього.

Кожне слово в тексті літературно-художнього твору, на думку К. Ю. Кіяниці [32], набуває образно-естетичної функції, емоційної виразності, крім того, лексика літературного твору є «джерелом відомостей про історію, культуру, традиції народу, мовою якого написано твір. В цьому відношенні реалії набувають особливої значущості, оскільки вони позначають поняття, характерні лише для певного народу» [32, с.75]. Використовуючи реалії в художньому творі, автор прагне до більш детального відтворення світу матеріальної дійсності, і, відповідно, до більш яскравого подання художніх образів крізь призму бутового фону.

Реалії відображають колорит місця і часу, матеріальну обстановку і соціальні умови життя народу на певному історичному етапі розвитку. Як

зазначає А. В. Федоров: «національний колорит – цілком конкретна особливість літературного твору, яка може бути виражена і більш, і менш яскраво» [85, с. 380]. Ми ж можемо стверджувати, що яскравість цього колориту цілком залежить від автора твору. Саме тому перш ніж починати переклад того чи іншого тексту, перекладач має ґрунтовно вивчити життєвий та творчий шлях письменника, індивідуальний стиль, місце, а особливо, епоху його проживання.

Час написання твору накладає свій відбиток на художні образи, стиль автора, мову його персонажів, і в площині їхнього предметного змісту, і в площині їхнього мовного оформлення, навіть якщо автор змальовує події, що не належать до його епохи. У світлі нашого дослідження, ми звернули увагу на авторів, які писали вже сучасною мовою свого народу, але у своєму класичному варіанті, без сучасної надмірного вживання сленгу та постмодернового нівечення лінгвістичних норм та правил. Доцільність та необхідність збереження національної та історичної специфіки оригіналу зумовлена роботами багатьох відомих перекладознавців, переконливо продемонстрована в численних публікаціях вітчизняних і зарубіжних перекладознавців.

Твори англомовних авторів, переклади яких є об'єктами нашого дослідження, є яскравими здобутками британської культури різних жанрів – від детективного до фантастичного, від казок до класичного роману. Ми мали на меті дослідити вживання різними авторами різних століть національних реалій у всіх їх проявах та вивчити існуючі переклади їх творів на українську мову.

Література Великої Британії відрізняється, на нашу думку, яскравонаявним національним колоритом, що зумовлено історією острівної країни – завдяки подібному географічному положенню їй вдалося зберегти місцеві звичаї, традиції, навіть мову усіх невеликих осередків – кельтів,

шотландців та ін. І взагалі, нація, як і будь-яка інша спільнота людей, не може сформуватися й існувати без спілкування її членів, без збереження ними історичної пам'яті, надбань духовності, самобутності, без ідентифікації – відчуття приналежності до цієї спільноти. Зазвичай основою цьому є мова цієї спільноти, до складу якої входять реалії, визначаючи специфіку окремої нації.

В даний час серед дослідників існують різні точки зору на існування таких явищ як «національна самоідентифікація» та «національний характер», у тому числі й про право на їх існування. В той час як людина може ідентифікувати себе як людину, що належить до певного соціуму та проживає у певній країні, то світова спільнота може наділяти кожного представника певного соціуму ще й певним характером, загальнонаціональними особливостями. Проте, більшість сходяться на тому, що показником національного характеру є саме особливості мовлення представників цієї нації. А. Вежбицька відзначає національну специфічність кожної мови, пропонуючи саме в ній виявляти властивості національного характеру: «Національний характер», якщо розуміти під ним сукупність властивостей особистості, типових для всіх або більшості представників будь-якого народу, не існує, проте ж, це поняття має місце, якщо розуміти його як стійкий комплекс специфічних для даної культури цінностей, установок, поведінкових норм» [12, с. 63]. Отже, можна зробити висновок, що існують цінності, які в тій чи іншій нації виражаються більшим чином, «релевантні лише окремим культурам», за якими їх можливо виокремити.

Національна ідентичність та лінгвокультурні концепти в британській лінгвістичній картині світу перебувають у центрі уваги багатьох дослідників. О. В. Городецька [21], наприклад, зосередила свою увагу на дослідженні національно-маркованих концептів у британській мовній

картині світу XX століття. О. П. Мотузкова дослідила проблематику англійської ідентичності [51]. Незважаючи на бурхливу історію Великої Британії та завоювання країни римлянами, норманами, запозичення з культур франків та готів, місцеве населення зберегло свою специфіку та риси, що відрізняють їх від континентальної Європи. О. Р. Бурдейна [9] у своїх роботах досліджує таке поняття як «острівність» – як один із концептів британської культури, що зумовлений острівним розміщенням, високою зайнятістю населення у сфері мореплавства, значною часткою морепродуктів у раціоні англійців. Даний концепт, на думку дослідниці, є «ментальним утворенням, що репрезентує значущі, усвідомлювані, збережені в пам'яті людини фрагменти досвіду з виокремленими образно-метафоричною, понятійною та ціннісною сторонами» [9, с. 27].

Науковці, які досліджували феномен британської спільноти, і відмічали її острівну ізольованість, також ввели термін «острівна психологія» [62], що пояснює особливості англійського характеру – стриманість, замкнутість, сталість, індивідуалізм. Такими ж рисами наділені, на думку більшості дослідників, і художні твори британських авторів – повільний хід подій, з великою кількістю прихованого сенсу, з яскраво вираженим місцевим колоритом, як на побутовому, так і на мовленнєвому рівні. Інший клімат, природа, оточення і побут призвели до адаптації і виникнення в місцевому англійською нових слів і понять, адже історично склалося так, що мешканцями Британських островів стали не лише корінні спільноти, але й численні емігранти з усіх колоній Британської імперії, а правління королеви Вікторії знаменувало розквіт держави, становлення сучасної англійської мови та зміцнення позицій країни у світі, що дозволило місцевим мешканцям відчувати гордість за власну державу, за покращення свого матеріального життя. У той же час усвідомлення свого статусного становища призвело до появи у характерах

британців таких рис як зверхність, пихатість, до ще більшого розшарування на класи. Джордж Оруелл писав, що Англія «божевільна через класовість як жодна інша країна у світі» [116]. Причому, дана класовість визначалася саме за мовленням особи, яка вступає у співбесіду. Ще за часів У. Шекспіра, англійський поет, драматург і літературний критик Бен Джонсон заявляв: «Найбільш яскраво характеризує людину мова. Говори, щоб я зрозумів, хто ти такий» [цит. по 86, с. 93], і з плином часу дана ситуація не покращувалася аж до другої половини ХХ століття, а, за думкою деяких критиків, ніколи і не зміниться, доки Велика Британія залишатиметься на позиції однієї із провідних світових економічно стабільних держав. Адже ще й досі представники інших держав, прості туристи або навіть бізнесмени, не знаючи правил поведінки в англійському суспільстві можуть зіткнутися із досить зневажливим до себе ставленням. На нашу думку, досить слушним є наступне висловлювання: «Англійці мають щось подібне до вбудованого комп'ютера глобальної системи соціального позиціонування, який визначає становище людини на мапі класової ієрархії, заледве той починає говорити» [33, с. 197].

К. Фокс у своїй книзі «Спостерігаючи за англійцями. Приховані правила поведінки» [102], робить спробу дослідити відмінності поведінки та мовлення різних соціальних класів, відрізняючи ці класи за численною сукупністю ознак – від облаштування побуту, обрання марки автомобіля, їжі, при цьому для справжнього англійця не досить суттєвим є навіть питання, скільки грошей на це витрачається, головне як і з якою мовленнєвою насиченістю. Кожен англієць тонко відчуває ці ледь помітні відмінності, з яких робиться висновок про приналежність людини до того чи іншого класу [86, с. 24–25]. Дослідниця виділяє два фактори, що допомагають визначити таке становище: лексика і вимова – слова, які

вживаються, і манера їх вимовляти. Причому вимова – більш точний індикатор, адже засвоїти лексику іншого класу значно легше.

У художньому творі, на жаль, ми не можемо виокремити таке поняття, як вимова, тож автори можуть використовувати лише лексичні відповідники, розмовну англійську, – яка різниться в залежності від соціального положення героя. Передача подібних мізерних нюансів може відбуватися мимохідь і часто не привертати увагу перекладача, що не знайомий із місцевими англійськими традиціями спілкування і не має досвіду життя у Великій Британії. Наприклад, якщо у тексті персонаж щось не дочув і йому потрібно перепитати, то виходець з низів або середньої частини середнього класу перепитає: «*Pardon?*», представник верхівки середнього класу скаже «*Sorry?*» або «*Sorry – what?*», а от людина з вищого суспільства чи робітник, ті обоє запитають: «*What?*». Останній, можливо, проковтне звук «*t*» – «*Wha'?*». Витончене французьке слово «*serviette*» (серветка) наразі вважається англійцями точним індикатором приналежності до нижніх класів. Цей евфемізм вони вживають замість традиційного англійського «*napkin*», схожого за звучанням на «*nappu*» (пелюшка, підгузок) і помилково гадають, що в такий спосіб підвищують свій соціальний статус [33, с. 199]. Робота ж перекладача ускладнюється ще й тим, що він повинен не лише побачити такий нюанс у текстів твору оригіналу, а й відшукати й обрати правильний відповідник, що донесе до читача увесь колорит та зміст обраних автором місцевих реалій.

Ще однією проблемою для перекладача можуть стати численні варіанти англійської – американська англійська, австралійська, тощо. До складу Британської імперії наразі входять Англія (39 графств, 6 метрополітенських графств та Великий Лондон), Уельс (22 унітарні утворення: 9 графств, 3 міста й 10 міст-графств), Шотландія (12 областей: 9 округів і 3 загальні території), Північна Ірландія (26 округів), залежні

території: Акротирі і Декелія, Гібралтар, Мен, Нормандські острови, Карибські острови, Ангілья, Британські Віргінські острови, Кайманові острови, Монтсеррат, Теркс і Кайкос, Бермудські острови, острови Святої Єлени, Вознесіння і Тристан-да-Кунья, Південна Джорджія та Південні Сандвічеві острови, Фолклендські острови, Піткерн, Британська територія в Індійському океані, Британська антарктична територія. В той чи інший історичний період часу до складу цієї острівної держави входили і Мальта, і Кіпр, Кувейт, Катар, Бахрейн, Оман, Непал, Цейлон, Малайзія, Єгипет, Кенія, Уганда, Занзібар, Нігерія, Канада, частина США, Домініка, Барбадос, Тринідад і Тобаго, Австралія і Нова Зеландія. Саме тому існує багато не лише варіацій англійської, але й слів-запозичень із інших колонізованих країн, й зміна семантики деяких слів, що почали виражати нові поняття. До даної категорії відносяться слова, що позначають назви рослин та тварин, побутових реалій, тощо. Тобто інший клімат, природа, оточення і побут призвели до виникнення в місцевих варіаціях англійської мови нових слів і понять. Наприклад, в США англійське «*elk*» для назви лося, отримало значення «ізіюбрь», а «північноамериканський лось» став «*moose*» і т.п.

Для австралійської ж англійської мови типовою є замінювання слів синонімами, які відрізняються від початкового варіанту вимовою і написанням, наприклад, «*chook*» замість «*chicken*» або «*mate*» замість «*friend*». Коли мова заходить про такі слова, як «*colour*», «*honour*» та інші, то в Австралії прийнято писати їх з традиційними британськими закінченнями, тоді як у США буде написано «*color*» та «*honor*». Стосовно граматичних правил – австралійська англійська намагається далеко не відходити від класичного британського варіанту, але у розмовній мові наявна деяка мішанина британської та американської англійської, то є типовим для австралійських фраз, які є комбінацією британських і

американських слів в залежності від тематики розмови. В той же час, слова із австралійської англійської входять до вжитку і британців. На думку мовознавців, за останні декілька десятиріч словниковий склад австралійського варіанту англійської мови поповнив десятками тисячами лексем і виразів, не враховуючи особливих новоутворень у різноманітних галузях науки [95, с. 226].

Тобто перекладач повинен чітко розрізняти, який варіант англійської використовує автор, і на якому варіанті англійської може спілкуватися той чи інший герой в залежності від обставин художнього твору, та контексту. Переклад тієї чи іншої фрази, в залежності від походження персонажу твору, місця проживання та епохи може кардинально відрізнятися, адже реалія може бути національно маркованою із різною семантикою, тобто містити різний сенсуальний зміст. В той же час, при перекладі англійських реалій, те чи інше поняття може йти у розріз із українською мовою. Зіставлення різних мов і культур, на думку Г. Д. Томахіна [78, с. 14], відрізняється за наступними особливостями вживання реалій:

1. Реалія може бути властива лише одній мові, а в іншій – відсутня. Наприклад: амер. «*drugstore*» – «аптека-закусочна-магазин» – український аналог відсутній.

2. Реалія може бути присутня в обох мовах, але в одній із них вона має додаткове семантичне значення. Наприклад: амер. «*clover leaf*» – «лист конюшини; автомобільне – перетин з розв'язкою у вигляді листа конюшини».

3. У різних країнах схожі побутові функції здійснюються різними реаліями. Наприклад: амер. «*sponge*» – «губка» або «мочалка» (при митті у ванній, в лазні).

4. У різних країнах подібні за вмістом реалії розрізняються відтінками свого значення. Наприклад: «*cuckoo's call*» – «кування зозулі в

народних повір'ях американців пророкує, скільки років залишилося дівчині до весілля, в українців – скільки років залишилося жити» [78, с. 14].

Коли говорити про реалії, які частіше за все можна знайти у художніх творах англійських письменників, то можна, на нашу думку, виокремити такі найбільш поширені:

1. Географічні реалії – назви міст, графств, островів, територіальних одиниць Британської імперії, місцевих тварин та рослин, тощо.

Питання щодо поширеної географії Великої Британії вже згадувалося, і саме тому, що дана країна є численні володіння у різних країнах світу, тож запозичення із назв тих чи інших місцевих територій – їх міст, селищ, річок, озер та ін., та, відповідно, локальних тварин, рослин, комах, тощо, – постійно поповнюють словниковий запас англійської мови, а читачу художнього твору вказують на місцевість, в якій відбувається дія або на героя, що відвідував певні землі. Сюди ж включають специфічні назви різних місцин, наприклад: «*heath*» – верес, вереск – перекладається як «болотиста місцевість, вкрита вереском».

2. Політичні реалії – суспільно-політичне життя, органи влади, розмежування суспільства та ін.

Сюди можна включити назви політичних партій, що властиві лише Великій Британії, посад державних службовців, організацію керівництва державою, тощо. Наприклад: «*House of Lords*» – Палата лордів, «*House of Commons*» – Палата громад, «*Lord Mayor*» – лорд-мер, політичні організації «*Tory*» – торі, «*Labour party*» – Лейбористська партія, «*the Union Jack*» – прапор Великобританії [16, с. 55–88]. У даному випадку неможливо не згадати про монархів Великої Британії, які, за конституцією, хоча й здійснюють мінімальний вплив у керівництві державою, втім є національним символом країни. Нинішня королева Єлизавета II, яку часто

називають – наша Ліззі, а у сім'ї – Лілібет, найстаріший монарх у світі, на даний час, з найдовшим терміном правління – є гордістю усіх британців, та такою ж національно маркованою реалією.

3. Історичні реалії – увесь бурхливий історичний розвиток та становлення сучасної Великої Британії.

До історичних реалій можна включити певні слова та словосполучення, які вказують на ту чи іншу подію з історії країни, зрозумілу для кожного місцевого мешканця. Наприклад: «*the Black and Tans*» – чорно-руді – англійські каральні загони в Ірландії в 1920 – 1923 брали участь у придушенні ірландського національно-визвольного руху; «*a priest's hole*» – іст. «нора», пристанище священика: таємна кімната, звичайно в церкві або в замку, де переховувалися католицькі священики в Англії під час переслідування католиків [78].

4. Побутові реалії – їжа, страви, одяг, житло, торгівля, гроші, тощо.

У даному випадку можна говорити про реалії, пов'язані із щоденним побутом мешканців Великої Британії, які зрозумілі для кожного, проте можуть викликати труднощі під час перекладу, і здебільшого передаються описовим перекладом, якщо не говорити про страви та їжу, що будуть транскодуватися («*ale*» – ель, «*lunch*» – ланч і т.п.). Наприклад, слово «*monkey*» – український переклад – «мавпа», для англійця буде мати ще два значення: як банкнота номіналом 500 фунтів стерлінгів [115, с. 1002] та як маленька бешкетлива дитина [106, с. 1180]; вираз «*car boot sale*» [69, с. 106; 115, с. 220] – перекладається дослівно як «розпродаж із багажника», а визначається як вуличний розпродаж, коли люди продають на вулиці непотрібні речі.

Відомими мовними реаліями є також британські жарти, короткі гумористичні оповідання, написи на листівках, які свідчать про унікальність почуття гумору британців. Наприклад: «*Persons are prohibited*

from gathering flowers from any but their own graves» (notice in a cemetery)» (оголошення на кладовищі «Збирати квіти можна лише на власних могилах») [108, с. 100]; «*What pleasant weather!*» – *said Alice while walking through a hailstorm*» («Яка прекрасна погода!» – вигукнула Аліса, що йшла під проливним дощем) [42]. Зазвичай, подібні жарти підлягають трансформації, або описовому перекладу, адже рідко коли мають аналоги, й до того ж, використовуючи еквіваленти – перекладач втрачає національний колорит художнього тексту.

У британській культурі також мають великий вплив залишки кельтських вірувань – назва самої релігії не зберіглася, відомі лише жреці –друїди. Кельтський містицизм вважається початком розвитку міфологічної культури в острівній ізолюваній Британії. Друїди – стародавні служителі культу – використовували в магічних цілях руни знаки призначені для письма (так званий «рунічний алфавіт»), віщування та практикували магію. Перші фантастичні оповідання у жанрі містицизму і є породженням даного факту, а використання рун, ворожіння на них, зберіглося й донині, так само, як і відмічання кельтських свят Самайн і Белтайн у деяких районах Британії.

Реалії ж офіційної релігії Великої Британії – Англіканської церкви – не настільки розповсюджені у творах сучасних британських письменників, на відміну від попередніх століть, адже вона наголошує, що земна влада над Англіканською церквою належить англійським монархам, тобто із середини XVI століття тісно пов'язана із королівською родиною даної країни, і втілює собою історію людей, а не вірувань. І взагалі, вплив церкви і релігії у Великій Британії зменшується, за даними сучасних ЗМІ, регулярно відвідують церкву лише 7 % британців.

Отже, Велика Британія – надзвичайно цікава та оригінальна країна, із насиченою історією, специфічним політичним життям та цікавим побутом,

що виражається у великій кількості національно маркованих одиниць – реалій, які можна зустріти у творах художньої літератури, та які зазвичай складають труднощі для перекладача – які можна подолати ґрунтовним та старанним вивченням історії, культури, традицій та особливостей суспільно-політичного життя даної країни.

Висновки до 1 розділу

Реалія як лінгвістичне та суспільне явище належить до національно маркованої лексики, що втілює у собі слова та словосполучення, які належать одному конкретному мовному середовищу, зокрема країні. У нашому дослідженні у першому розділі ми ставили собі за мету з'ясувати особливості реалій та схарактеризувати їх роль у соціолінгвістичному аспекті; розглянути існуючі класифікації реалій; дослідити основні способи перекладу реалій; визначити функції реалій в англійській художній літературі, тож ми вважаємо, що ми досягли поставленої мети, проаналізувавши існуючу теоретичну та науково-практичну літературу з теми та зробивши синтез отриманих даних.

Серед теоретичних праць науковців – лінгвістів та перекладознавців – можемо виокремити найбільш значущі для нашого дослідження роботи: А. В. Федорова, Л. М. Соболева, О. Л. Кундзіч, В. В. Коптілова, С. І. Влахова та С. П. Флоріна, Г. Д. Томахіна, О. А. Охримової, Ю. О. Осіпова, Х. Ю. Гаврилюк, К. Ю. Кіяниці, О. В. Ребрій, Р. П. Зорівчак та ін. Ці науковці досліджували поняття «реалія» із різних точок зору, на основі аналізу їх праць ми зробили висновок, що реалія – це слова або словосполучення, які існують у кожній мові, вони змальовують особливі поняття для окремих сфер діяльності або буття людини, деякі специфічні матеріальні предмети, є відображенням специфічної картини світу людей, що говорять певною мовою. Ці лінгвістичні одиниці виникають впродовж

історичного розвитку будь-якої держави, та класифікуються за предметною ознакою: географічні реалії, етнографічні реалії (побут, праця, мистецтво і культура, етнічні об'єкти, міри і гроші), суспільно-політичні реалії (адміністративно-територіальний устрій, органи та носії влади, суспільно-політичне життя, військові реалії) та становлять значні складнощі для перекладача, що не володіє усім спектром фонових знань стосовно історії, політики, суспільно-економічного та культурного життя країни, мовою якої написаний художній твір, адже зазвичай не мають аналогів у мові перекладача і потребують наступних дій для передачі семантики реалії:

1. Передача «без перекладу» – транскодування – транскрипція, транслітерація.

2. Переклад реалій – калькування (напівкалькування), описовий переклад або дескриптивна перифраза, метод уподібнення або заміна функціональним аналогом, гіперонімічне перейменування, контекстуальний переклад.

Сам вибір між транскодуванням та перекладом реалії залежить від характеру тексту – його стилістики, контекстуальної важливості реалії, порівняльних особливостей мови оригіналу та мови перекладу, читацької аудиторії, тощо. В цьому випадку усе залежить від майстерності викладача, оскільки у кожному конкретному випадку перекладач обирає доречний спосіб передачі реалії, в залежності від рівня його обізнаності з культурою, традиціями, історією, географією та ін., і чим глибші ці знання, тим більше реалій перекладач зможе побачити в іншомовному тексті, адже професійну компетенцію перекладача складають не лише теоретичне та практичне володіння мовою, й цілий ряд екстралінгвістичних факторів. Коли перекладач відрізняє семантично і стилістично важливу лексичну одиницю, він може передати її тими засобами мови перекладу, які

досягнуть найкращого результату в передачі змісту повідомлення автора першотвору.

Оскільки темою нашої роботи є англомовні реалії в художніх творах, ми дослідили існуючі реалії британців, які, на нашу думку, є найбільш розповсюдженими в літературних творах мистецтва – географічні, політичні, історичні та побутові, зупинившись на деяких із них, адже завдяки острівному характеру власної держави, британці зберегли власний колорит впродовж століть свого існування та отримали власні, лише із ними пов'язані, але всесвітньо відомі слова і поняття – що стосуються їх оригінального почуття гумору, влади грошей у суспільстві, поваги до монархії, гордості за власну націю, тощо.

У наступному розділі ми будемо виконувати практичне завдання з пошуку слів-реалій у творчості британських письменників, особливостей їх перекладу українськими перекладачами та відмінностей у семантичному змісті тексту-оригіналу художнього твору та українського відповідника.

РОЗДІЛ II. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ЗАСОБІВ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ РЕАЛІЙ У ПРОЗОВИХ ТЕКСТАХ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

2.1. Аналіз перекладацьких трансформацій детективних повістей А. К. Дойля

Сер Артур Ігнатіус Конан Дойл – англійський письменник, публіцист і журналіст народився 22 травня 1859 року в столиці Шотландії Единбурзі на Пікарді-плейс в сім'ї художника й архітектора. А. К. Дойл – яскравий представник Вікторіанської епохи в історії Великої Британії, реалії якої стали показниками англійської культури та суспільними маркерами, за якими ще й нині можна визначити англійця у світі. Як визначає Н. О. Демченко: «Тексти А.К. Дойля насичені лексикою, безпосередньо пов'язаною з особливостями життя і побуту Вікторіанської Англії, з одного боку, і відбивають національно-культурну специфіку країни, що зберіглася до нашого часу, – з іншого» [22, с. 4]. При цьому, як визначає дослідниця, така обставина вимагає від перекладачів як наявності відповідних фонових знань щодо особливостей тієї епохи, так і вміння передавати їх найбільш оптимальним для вітчизняного читача чином. Якщо брати до уваги саме детективні повісті А. К. Дойля, то ситуація також ускладнюється за рахунок жанру, що вимагає обережного та специфічного відношення до передачі реалій тогочасного детективного пошуку та розкриття злочинів, які «обмежують перекладача у виборі прийомів для передачі значення реалії та її національної та історичної конотації» [22, с. 4]. Хоча перші детективні оповідання були створені в США у 1840-х роках Е. А. По, на думку більшості літературознавців, саме Англія Вікторіанської епохи стала місцем народження і місцем дії

класичного детектива, саме особливостями національного характеру британців, їх уважністю до деталей та допитливістю, і пояснюються їх «передові позиції» в розвитку жанру «детектив». Тож твори А. К. Дойля написані сучасною англійською класичною мовою, і містять усі класичні атрибути англійського суспільства, що збереглися і донині.

Перший український переклад творів А. К. Дойля про Шерлока Холмса з'явився у випуску щоденної львівської української газети «Діло» за 1903 рік, був опублікований детектив «Синій карбункул» (з «Пригод Шерльока Гольмса») у перекладі Ярослава Гординського. Оповідання «Собака Баскервілів» – неодноразово видавалося українською мовою, вперше побачивши світ у 1937 році в київському «Державному Літературному Видавництві» з перекладом Марії Овруцької. Микола Олексійович Іванов, Еміль Якович Хоменко, Володимир Олександрович Панченко – були найпершими інтерпретаторами детективної прози А. К. Дойля на українську мову. Проте найбільш відомими є переклади Миколи Андрійовича Дмитренка, саме з його творчою інтерпретацією творів про Шерлока Холмса продовжують знайомитися вже декілька останніх поколінь українських читачів, тож саме переклад даного автора ми будемо вивчати у нашій роботі.

У якості об'єкта дослідження у даному розділі було обрано перші два епізоди-оповідання із книги А. К. Дойля «Пригоди Шерлока Холмса» («The Adventures of Sherlock Holmes», 1892) – «Скандал у Богемії» («A Scandal in Bohemia») та «Спілка рудих» («The Red-Headed League»). Метою є виокремлення слів-реалій у даних двох текстах, визначення способу їх перекладу та приналежності до певної предметної категорії, відповідно до класифікацій, сформульованих у розділах 1.1. та 1.2. нашого дослідження, та порівняльний аналіз отриманих результатів.

2.1.1. Оповідання «Скандал у Богемії»

Оповідання «Скандал у Богемії» відкриває читачеві світ британського детективу – поважного, розумного, уважного до деталей героя, що завжди розкриває усі злочини, якими б заплутаними вони не були. У центрі оповіді – жінка, відома оперна співачка, яка прагне простого жіночого щастя будь-якими методами.

М. А. Дмитренко у своєму перекладі перш за все вдається до трансформації самого тексту, враховуючи правила українського правопису щодо знаків пунктуації під час вживання прямої мови, виокремлюючи також абзаци та використовує звичні українському читачеві відступи та оформлення сторінки, перериває та з'єднує речення. Варто також зазначити, що окремою категорією під час перекладу можна виокремити також деякі граматичні реалії, адже англійська мова, на відміну від української має, наприклад, таку граматичну категорію як артиклі. На початку оповідання «Скандал у Богемії» можна побачити наступне: «*To Sherlock Holmes she is always THE woman*» [101], яка у перекладі звучить як: «Для Шерлока Холмса вона завжди була «Тією Жінкою» [25]. У даному випадку, за відсутності артиклів в українській мові, ми втрачаємо певний англійський колорит, адже перекладач, на нашу думку, не зовсім вдало передав необхідний семантичний та емоціональний відтінок вживання означеного артикля, що сам автор ужив ще й великими літерами. На наш погляд, доречним було б використати вказівний займенник «ця», і перекласти як: «Шерлок Холмс завжди називав її «Ця Жінка»», адже означений артикль *the* вжитий із загальними іменниками означає їх унікальність, конкретність і водночас, є замінником вказівного займенника *this*. В той же час, герой А. К. Дойля вживає дане поняття «жінка» замість звертання за ім'ям чи прізвищем чи навіть англійським

Miss / Missis / Lady, що вказує зверхність або навіть зневагу – як своєрідна літота – применшення своїх почуттів та ставлення до конкретної особи.

На цьому ж прикладі можна відстежити й іншу граматичну трансформацію – зміну часу дієслова, що також обумовлюється особливістю написання художніх творів в англійській літературі, в яких оповідь зазвичай ведеться від першої особи і у теперішньому часі, за виключенням передминулих дій, що відбулися до початку подій, які змальовані у ході оповідання. Часова трансформація постійно має місце під час перекладу англійської художньої літератури на українську, зважаючи на вітчизняні минулий-теперішній-майбутній і на англійські 12 варіацій часових форм дієслова, що також можна вважати певною реалією притаманною англійському суспільству.

Таким чином ми дослідили лише перше речення оповідання «Скандал у Богемії», і зупинятися таким чином можна на кожному кроці, тож для більш конкретних та яскраво виражених результатів у подальшому вважаємо за потрібне викласти приклади слів-реалій у вигляді таблиці, згодом лише зробивши певні висновки (Додаток 1).

Ми ґрунтовно та ретельно дослідили як текст оригінальної версії оповідання, так і переклад М. А. Дмитренко. Загалом нами було виокремлена 101 реалія, і віднесена до тієї чи іншої предметної ознаки, та виявлено спосіб перекладу, яким скористався М. А. Дмитренко. Результати поділу реалій оповідання «Скандал у Богемії» («A Scandal in Bohemia») за предметною ознакою представлені у таблиці 1 (табл.1).

Таблиця 1.

Поділ реалій оповідання «Скандал у Богемії» («A Scandal in Bohemia») за предметною ознакою

Географічні	18 (18 %)
-------------	-----------

Етнографічні 59 (58 %)	Побут	29 (28 %)
	Праця	12 (12 %)
	Мистецтво і культура	8 (8 %)
	Етнічні об'єкти	2 (2 %)
	Міри і гроші	8 (8 %)
Суспільно-політичні 24 (24 %)	Адміністративно-територіальний устрій	---
	Органи та носії влади	1 (1 %)
	Суспільно-політичне життя	18 (18 %)
	Військові реалії	5 (5 %)

Отже, в оповіданні «Скандал у Богемії», який є предметом нашого аналізу, близько етнографічні реалії займають переважаючу позицію – 58 % від загальної кількості. Це відбувається загалом за рахунок побутових реалій, якими досить щільно насичене оповідання, та завдяки чому читач поринає в оригінальне середовище британського суспільства, а художній текст передає національний колорит. Це й деталі одягу – *double-breasted coat, brooch, tweed-suited, ulster*; і житла – *chamber, gasogene, sitting-room, English window fasteners, a mews*; і транспорту – *brougham, hansom cab, landau, carriage*.

Не останнє місце у даному випадку займають і суспільно-політичні реалії – 24 %, адже вони також підкреслюють особливості життя людей та змальовують існуючі соціальні явища, патріотичні та суспільні рухи, та політичну ситуації у країні. Найбільш поширені – звертання, що як місцеві слова-реалії є відображенням соціального статусу англійців, тобто в залежності від заможності людини та наявності/відсутності у неї певного

титулу та контексту, герої оповідань вживають – *gentleman, Count, your Majesty, Grand Duke, Mademoiselle, mistress, lady, Miss, Madame, Mr.* Читачу відразу ж стає зрозумілим той факт, що *your Majesty* можна звертатися лише до королівської особи; що *Count* та *Grand Duke* – високоповажні титуловані особи; що *Mademoiselle* та *Madame* – французькі звертання – вжито з огляду на походження героїні, адже вона прибула із Франції; *gentleman* та *lady* – можна вжити, коли говорять шанобливо або до статусної особи, не знаючи його/її титулу.

Реалії, які входять до мистецтва та культури представлені в оповіданнях А. К. Дойля взагалі наявні у невеликій кількості – адже детективний жанр диктує свої умови, автор використовує інші способи для досягнення необхідного ефекту. Можна зазначити, що згадані культурні реалії представлені здебільшого у назві газет, книжок та іншої літератури. Деякі інші, наприклад, згадка про «Ла Скала» та вживання терміну «контральто» – лише характеризують героїню, її професійну діяльність, та не несуть національного колориту.

Географічні реалії складають 18 % і складаються загалом із топонімів – назв міст, вулиць, площ, парків, скверів, об'єктів фізичної географії. При цьому є певна кількість зовнішніх реалій, тобто таких, що не належать до англійських, а є світовими – назви інших країн, міст, тощо. Дані реалії загалом перекладаються українськими відповідниками і є однаково чужими як для мови-оригіналу, так і для мови-перекладу, але вони також досить яскраво натякають на широту кола спілкування Шерлока Холмса, на його відомість як детектива, та на його ґрунтовні знання. Географічні реалії також важливі, адже можуть розповісти багато, як про головного героя, так і про його клієнтів та оточення. Наприклад

адреса *Baker Street* у Лондоні, де мешкає Шерлок Холмс – це вулиця, на якій проживали лише заможні люди, тобто автор дає зрозуміти, що герой не належить до бідної частини населення.

Стосовно способів перекладу реалій, то, за виконаними нами підрахунками, найбільш поширеним є метод уподібнення, тобто відтворення реалій мови-оригіналу реалією мови перекладача. Даний метод досить часто використовується перекладачами, які йдуть простим шляхом передачі змісту твору засобами вживання функціональних аналогів рідної мови. При цьому, як визначає більшість дослідників, художній текст втрачає велику частку власного національного колориту – адже здебільшого методом уподібнення перекладаються етнографічні побутові та суспільно-політичні реалії, які саме й несуть на собі максимально забарвлену місцеву картину світу. Перекладаючи *chamber* як «кімната», *sitting-room* як «вітальня», *coach-house* як «каретня» М. А. Дмитренко робить текст оповідання доступним та зрозумілим для читача, втім втрачаючи деякі специфічні для англійського життя семантичні аспекти.

Взагалі, на нашу думку, переклад М. А. Дмитренка не є досконалим, адже він досить сміливо ігнорує значну кількість реалій, залишаючи їх не розкритими, і передаючи їх лише транскрипцією або транслітерацією, хоча, дані способи перекладу, за нашим твердим переконанням, є доречними лише у випадку передачі топонімів. Наприклад, вжита назва *La Scala* перекладається – «Ла Скала» – без подальших пояснень, напевно, розраховуючи на фонові знання читача, хоча повинен використати описовий метод, або вжити посилання, винесене за межі тексту оповідання з розгорнутим поясненням, наприклад: *Ла Ска́ла* – оперний театр у

Мілані, один з провідних оперних театрів світу. Адже, назва готелю, яка у тексті оповідання вживається просто як *Langham*, в українському варіанті все ж звучить як «готель «Ленгхем»» [25]. У деяких місцях перекладач взагалі робить помилки, наприклад, перекладаючи *cigarette* як «сигара», причому вже далі у тексті вживається вірний переклад «сигарета».

Описовий спосіб перекладу теж не завжди дає чітке уявлення про семантичне наповнення реалії, наприклад, *photograph a cabinet* передано як «фотографія кабінетного формату», що не несе для пересічного читача ніякої інформації, адже не пояснює характерні особливості даного типу фотокарток, їх розміру.

Описовий переклад був би більш доречним також під час передачі особливостей транспортних засобів, якими користуються герої оповідання, але *brougham*, *hansom cab*, *cab*, *landau*, *carriage* перекладаються відповідно як «карета», «двоколісний екіпаж», «екіпаж», «ландо» та останній транспорт перекладається навіть двома відповідниками у різних місцях «екіпаж» та «карета». Більшість дослідників перекладознавців [58, с. 24] все ж наполягають на розмежуванні усіх цих видів транспортних засобів та наданні їм більш розгорнутих описових характеристик, адже, наприклад, ландо вважалося жіночим засобом пересування, швидкісним та витонченим, і про це потрібно згадати.

Досить цікавими у світлі нашого дослідження можна виокремити також випадки, під час яких М. А. Дмитренком вжито гіперонімічне перейменування, яке, на нашу думку у більшості випадків використовується перекладачами при неможливості передати слова-реалії будь-якими доречними відповідниками, або при наявності реалій, що вимагають довгих описових пояснень (або навіть при відсутності у перекладача фонових знань стосовно тієї чи іншої реалії). Наприклад, наступна фраза: *I am lost without my Boswell*, в українському варіанті

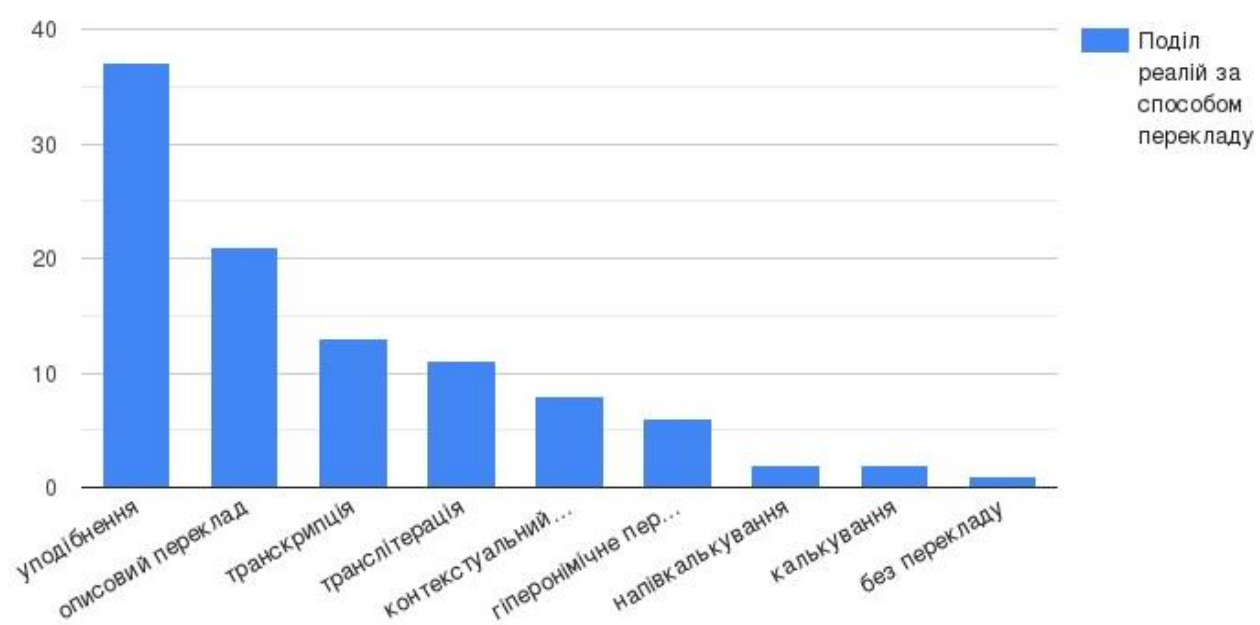
звучить як «Адже я просто пропаду без свого біографа» [25]. Пояснюємо: *Boswell* – Джеймс Босуелл – був шотландським біографом, діарістом та юристом, народився в Единбурзі. Він відомий завдяки написанню біографії свого друга і старшого сучасника, англійського письменника Семюеля Джонсона, про яку прийнято говорити як про найбільшу біографію, написану англійською мовою. М. А. Дмитренко ж зводить цікаву гру слів та введення інформації стосовно відомого британського біографа, до загального поняття, випускаючи його з уваги.

Така ж сама ситуація відбувається і у випадку перекладу *Nonconformist clergyman* як просто «священник», та *ulster* як просто «пальто», хоча і те, й інше поняття могло б додати британського колориту до ходу оповідання, якщо б перекладач розповів про особливості релігії Великої Британії та підвид верхнього чоловічого одягу, що походить із області Північної Ірландії.

Втім, ми згадали у своєму аналізі лише деякі вірогідні можливості для подальшої роботи над текстом перекладачами майбутнього, адже українською мовою варіацій перекладу цього тексту нами було відшукано лише три варіанти. Отже, методом уподібнення в оповіданні «Скандал у Богемії» було перекладено 37 одиниць реалій – 36 %, описовий переклад (21 од.) – 21 %, транскрипція (13 од.) – 13 %, транслітерація (11 од.) – 11 %, контекстуальний переклад (8 од.) – 8 %, гіперонімічне перейменування (6 од.) – 6 %, напівкалькування (2 од.) – 2 %, калькування (2 од.) – 2 %, без перекладу (1 од.) – 1 %. Порівняльну діаграму можна побачити на схемі 1 (див. схему 1).

Схема 1.

**Поділ реалій оповідання «Скандал у Богемії» («A Scandal in Bohemia»)
за способом перекладу**

2.1.2. Оповідання «Спілка рудих»

Оповідання «Спілка рудих» із серії «Пригоди Шерлока Холмса» вперше опубліковано щоденним журналом *Strand Magazine* в серпні 1891 року. Даний художній твір продовжує оповідь про детективні розслідування Шерлока Холмса, занотовані доктором Ватсоном.

Як зазначають Я. Г. Тікан та О. В. Давидова, з огляду на те, що Шерлок Холмс є історичним детективом, соціальна приналежність героїв виражена досить яскраво у порівнянні з сучасними творами. Виокремлюють два фактори, які допомагають визначити соціальне становище – це лексика і вимова, оскільки «останній показник ми не можемо дослідити у книзі, тому що не можемо почути, як розмовляють герої, то залишається лексика, яка дає змогу зрозуміти походження та статус героя, з огляду на те, яку характеристику дає автор, описуючи його» [75, с. 339].

Ми вже зазначали, що вимова англійців та їх мовлення може яскраво дати зрозуміти, до якого соціального прошарку належить та чи інша людина. Оповідання А. К. Дойля написані вишуканою сучасною англійською мовою, зрозуміло, що оповідач – доктор Ватсон – освічена та добра вихована статусна людина, тому ми можемо оцінити існуючі розбіжності у мовленні деяких героїв лише за певними фразами, звертаннями до них та описами їх зовнішності, одягу та характеру, з огляду на те, яку характеристику дає автор описуючи того чи іншого персонажа. Втім, мовленнєвий етикет є одним із основних факторів, вміння ввічливо та коректно виражати свої думки, слова подяки, звертання, відмову або іншу форму мовленнєвої поведінки, прямо залежить від вихованості, а отже вказує на освіченість людини. У випадку із Шерлоком Холмсом, дотримано всіх правил мовленнєвого етикету,

незалежно від того, з ким Шерлок спілкувався: із королем або лордом, чи з бідним селянином, він завжди був уважним та використовував ввічливі форми звертання, які вказують на його гарні манери, що є ще однією ознакою його приналежності до вищого класу суспільства. В оповіданні «Спілка рудих» ми можемо спостерігати за спілкуванням головного героя із різними людьми, і до всіх він звертається із повагою та дотримуючись прийнятих норм і правил мовленнєвого етикету при звертанні до будь-кого.

Дане оповідання також відзначається великою кількістю етнографічних реалій, які стосуються праці та професій, та побутових реалій, які змальовують одяг тих чи інших працівників певної сфери діяльності. Більш детальні відомості наведені у Додатку 2.

У даному оповіданні нами було виокремлено 84 реалії, з яких найбільша кількість – 58 одиниць (69 %) належить до етнографічних. Однаковою є кількість географічних (13 од.) – це здебільшого топоніми-назви вулиць, та суспільно-політичних реалій (13 од.), причому останні складаються майже повністю з таких, що стосуються суспільно-політичного життя – це звертання (*landlord, gentleman, duke, sir, your Highness*), згадки про політичні осередки, навчальні заклади та державні установи.

Переходячи до суспільно-політичних реалій, також можна зазначити, що їх у тексті досить багато, адже це є детективна повість, що містить велику кількість реалій законодавчої влади або судової системи. Зв'язок із Шерлоком Холмсом таких реалії як *Scotland Yard, official police agent, police-station* пояснюється не тільки його професією, але і показує професіоналізм, високу компетентність і повагу, якою Шерлок Холмс користувався у представників цих правоохоронних органів. Поділ реалій за предметною ознакою подано у таблиці 2 (табл.2).

Таблиця 2.

Поділ реалій оповідання «Спілка рудих» («The Red-Headed League») за предметною ознакою

Географічні		13 (15.5 %)
Етнографічні 58 (69)	Побут	24 (29 %)
	Праця	19 (23 %)
	Мистецтво і культура	8 (9 %)
	Етнічні об'єкти	4 (4.5 %)
	Міри і гроші	3 (3.5 %)
Суспільно-політичні 13 (15.5 %)	Адміністративно-територіальний устрій	1 (1.2 %)
	Органи та носії влади	---
	Суспільно-політичне життя	12 (14.3 %)
	Військові реалії	---

Втім, як і в попередньому оповіданні, найбільше можна виокремити етнографічних реалій, які представлені побутовими – здебільшого представлені елементами одягу – *frock-coat, waistcoat, top-hat, overcoat, shepherd's check trousers, pea-jacket* та прикрасами (аксесуарами) – *brassy Albert chain, ornament, arc-and-compass breastpin, watch-chain*; пов'язаними із працею та професіями – *British tradesman, a ship's carpenter, trustees, manager, solicitor, official police agent, smasher, forger, pawnbroker*.

Не дивлячись на те, що сам жанр детективу не тяжіє до вживання великої кількості культурних реалій, вони все ж наявні і складають 9 % від загальної суми. Це й назви газет та енциклопедій (*The Morning Chronicle, "Encyclopaedia Britannica"*), згадка відомих виконавців музики та закладів

культури (*Sarasate, St. James's Hall*), і навіть місцевої розважальної гри у карти (*rubber*).

Стосовно способів перекладу реалій, то найбільше реалій, як і в попередньому оповіданні, перекладено за допомогою уподібнення, яке наближує до нас реалії мови-оригіналу: *a quill-pen* – гусяче перо, *manager* – службовець, *a manufactory of artificial kneecaps* – протезна майстерня, *duke* – герцог. При цьому, незрозумілим на нашу думку є використання уподібнення у випадку перекладу *gentleman* як «пан», та *sandwich* як «бутерброд», адже дані реалії широко відомі у нашій країні та становлять суто англійські реалії, які б додали місцевого колориту змісту перекладеного твору.

Щодо транспорту, знову постає питання перекладу *hansom*, даний транспортний засіб у цьому оповіданні М. А. Дмитренко вже перекладає не як «екіпаж», а як «кеб» від слова *cabriolet*, ніби намагаючись додати місцевого колориту, але в той же час зовсім не розкриваючи семантики поняття.

Знову ж таки, деякі етнографічні реалії, пов'язані із мистецтвом та культурою перекладач чомусь залишає без перекладу та пояснення, використовуючи лише транслітерацію або транскрипцію: *The Morning Chronicle* – «Морнінг кронікл», *St. James's Hall* – Сент-Джеймс-хол, *Sarasate* – Сарасате. М. А. Дмитренко, за нашим твердим переконанням, мав би додати, що «Морнінг кронікл» – це назва місцевої газети, Сент-Джеймс-хол – це концертний зал у Лондоні, а Сарасате – це Пабло де Сарасате – іспанський скрипаль і композитор.

Найбільше ж реалій, що передані транскрипцією та транслітерацією, серед топонімів – назв міст, країн, вулиць: Попс-корт, Фліт-стріт, Оксфорд-стріт, Фарінгдон-стріт, хоча, на нашу думку, краще було б перекладати «стріт» як «вулиця». Також М. А. Дмитренко передає топонім

the City просто як «Сіті», хоча й вживає його із великої літери, втім не пояснюючи, що саме мається на увазі у даному випадку – чи це просто «велике місто», як наразі перекладають цей термін, чи «Лондонське Сіті» – адміністративно-територіальне утворення, частина Лондона, його центр, фінансовий осередок. Для людини, що має фонові знання із історії, культури та географії Великої Британії дане поняття буде цілком зрозумілим, втім для пересічного читача, а тим паче школяра – розуміння подібної географічної реалії може становити деякі складнощі.

Описовий метод використаний при перекладі 16.7 % реалій, що здебільшого пов'язані із предметами одягу: *baggy grey shepherd's check trousers* – бахматі штани в дрібну білу й чорну клітинку, *arc-and-compass breastpin* – шпилька для краватки із зображенням дуги й кола, *Irish-setter* – шерсть ірландських сетерів, *pea-jacket* – горохового кольору куртка. Під час перекладу реалії *the Park*, краще все ж було не обмежуватися «Гайд-парк», адже дана реалії вжита із означеним артиклем та з великої літери, що символізує вказівки на певний конкретний парк, його одиничність та унікальність, і знайома кожному англієцю, але український читач не завжди зрозуміє семантику даної реалії.

Гіперонімічне перейменування у перекладі реалій оповідання «Спілка рудих» застосовується у випадках, коли переклад мав би давати розгорнутий опис предмета британського середовища. Замість такого опису, М. А. Дмитренко йде шляхом спрощення, там вживає більш загальний збірний аналог, звичний українському читачеві: *brassy Albert chain* – мідний ланцюжок, *overcoat* – пальто, *door-mat* – поріг домівки, *cobbler's wax* – віск. У випадку перекладу *door-mat* як «поріг домівки», ми можемо цілком погодитися з тим, що «*I was often weeks on end without putting my foot over the door-mat*» [101] – в мові перекладу краще буде звучати як «часом цілими тижнями не переступаю порога своєї домівки»

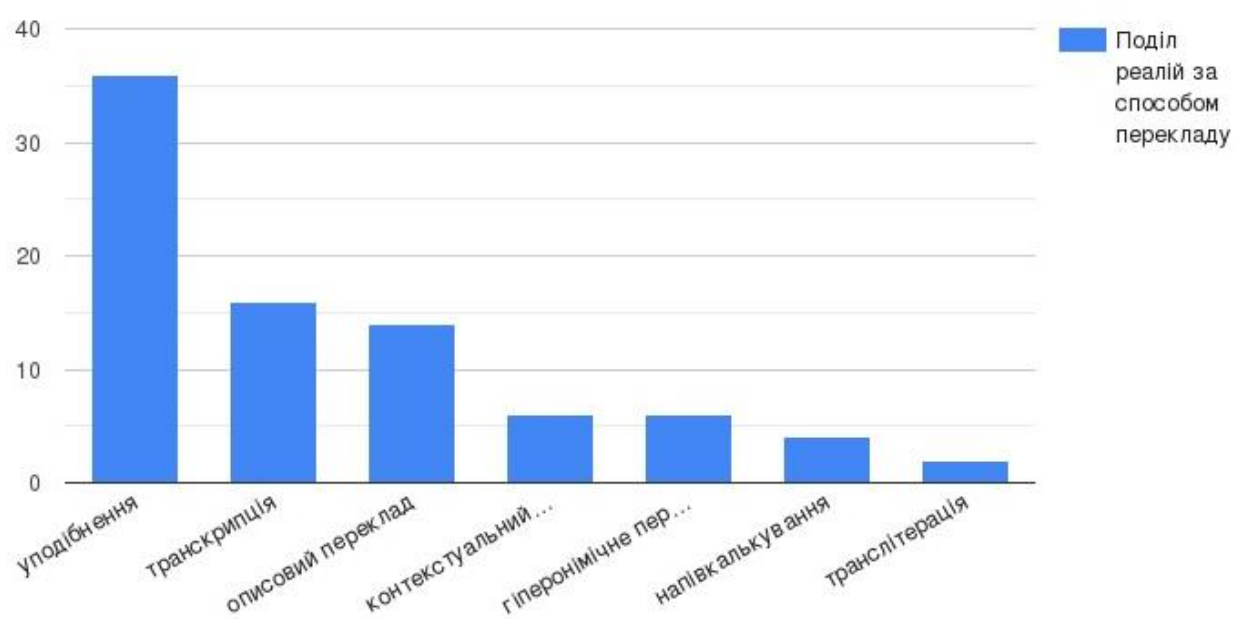
[25], а не як «я часто тижнями не ставив свою ногу на килимок біля дверей».

Контекстуальний переклад реалій оповідання, яке є об'єктом нашого дослідження, складає 7%, що є зрозумілим, адже такий вид перекладу використовується здебільшого під час необхідності використання граматичних та лексичних трансформацій, тобто пошуку таких відповідників, які будуть стилістично доречними в українській мові. Такий переклад вживається перекладачами на інтуїтивному рівні, майже постійно, адже без його застосування в результаті можна отримати лише подібний до «машинного» – тобто дослівний, із використанням найпершого семантичного значення слів та словосполучень. Наприклад, під час перекладу реалії *billet* – М. А. Дмитренко використовує «служба», а не «казарма», передаючи необхідне за контекстом семантичне значення. Теж саме відбувається у випадку перекладу поняття *premises* – як «контора», а не як «приміщення» та ін.

Отже, методом уподібнення в оповіданні «Скандал у Богемії» було перекладено 36 одиниць реалій, що складає 43 % від загальної кількості, транскрипція (16 од.) – 19 %, описовий переклад (14 од.) – 16.7 %, гіперонімічне перейменування (6 од.) – 7 %, контекстуальний переклад (6 од.) – 7 %, напівкалькування (4 од.) – 5 %, транслітерація (2 од.) – 2.3 %. Результати даного аналізу узагальнені на схемі 2 (див. схему 2).

Схема 2.

Поділ реалій оповідання «Спілка рудих» («The Red-Headed League») за способом перекладу

2.2. Особливості перекладу реалій казок О. Уайльда

О́скар Фі́нгал О'Фла́герті Ві́лс Уайльда (Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde) народився 16 жовтня 1854 у місті Дублін, Ірландія, Велика Британія. Це видатний британський поет, драматург, прозаїк, есеїст. Серед українських перекладачів творчість О. Уайльда не викликала особливого інтересу майже до кінця 1970-х років XX століття. Дослідниця творчості даного письменника, яка проводила розвідку-пошук найперших спроб перекладу художнього доробку О. Уайльда, – Ю. В. Янченко – зазначає: «що найпершим українським перекладачем «Портрету Доріана Грея» був талановитий прозаїк Валер'ян Підмогильний – один з представників українського «розстріляного відродження», що змушений був працювати над своїм перекладом у вкрай несприятливих умовах – на Соловках, в урочищі Сардармох, де і був розстріляний у 1937 році. Відтак, рукопис перекладу не зберігся» [93, с. 136]. Намір видати роман Уайльда мала також «Книгоспілка», але не встигла здійснити його до початку репресій 30-х років, коли кількість україномовних видань обвальюно скоротилася. Перший твір О. Уайльда українською мовою «Портрет Доріана Грея», за авторством перекладача Ростислава Доценко, вдалося видати лише в 1968 році.

Але казкові оповідання О. Уайльда посідають особливе місце у літературній спадщині митця, і навіть інтерес викликають набагато більший. Євген Онацький пише про збірки казок письменника: «Ці казки були його першою важливою і, на погляд багатьох, найкращою книжкою. В усьому світі досі читають і читатимуть їх, доки світ, – бо в усій світовій літературі мало таких поетичних архитворів, як оті казки «Щасливий Принц», «Себелюбний Велетень», «Троянда й соловей» та інші» [57, с. 68]. Л. В. Дереза стверджує, що в літературних казках О. Уайльда знайшли

відображення найкращі риси художньої майстерності його попередників: «У них письменник зумів поєднати добру фантазію Андерсена і філігранну відточеність флоберівського слова» [23, с. 31]. Більш того, продовжує дослідниця, в цих казках відбито одвічну загальнолюдську мудрість, найвищі людські та християнські цінності: «У казкових творах Уайльда поєдналася мудрість народів усіх поколінь» [23, с. 31].

На відміну від суперечливого ставлення до роману «Портрет Доріана Грея», казкові оповідання О. Уайльда були схвально сприйняті українськими літературними критиками ще на початку XX сторіччя. Недаремно саме «Зоряним хлопчиком», однією з найвідоміших казок Оскара Уайльда, розпочинається в 1920 році видання серії книжок під назвою «Діточа Бібліотека», заснованої, як зазначено в передмові, для подолання недостаті книжок для дітей, що відповідали б їх інтелектуальному розвитку та духовним потребам. У передмові даного видання міститься досить цікава та безумовно позитивна оцінка казкових оповідань письменника, відзначається велике виховне значення казок О. Уайльда [93, с. 139].

Починаючи огляд перекладознавчих особливостей перекладу казок О. Уайльда, варто зазначити що й саме прізвище викликає в українських дослідників різні варіанти прочитання. Впродовж нашого дослідження, нами було побачено варіанти «Вайлд», «Вайльд», «Уайльд», і ми схилиємося до останнього, як найбільш правильного з нашої точки зору, відповідно до правил транскрибування.

Переклад казки взагалі – досить складна площина перекладознавства, адже перекладач повинен враховувати, з одного боку, специфічні для кожної культури способи представлення фактів, явищ і процесів, які знайшли місце в художньому тексті казки, оскільки в них міститься інформація про характерні риси вихідної культури, тобто

культури народу, якому належить оригінал, а з іншого – все ж адаптувати текст, пристосовуючи до реалій мови перекладу.

Знайомство з казками будь-якого народу дозволяє краще його пізнати, дізнатися різні етапи його історії. У літературних казках О. Уайльда відсутні яскраво виражені мотиви та карколомні сюжети пригодницького характеру, хід оповідання нерідко плине повільно, герою повторюють одні й ті ж фрази. У сюжетах відсутні або ослаблені бажання героїв досягти небувалих успіхів, перемогти противника, заволодіти багатством, стати розумнішими: «Головна рушійна сила, що лежить в основі поведінки героїв казки – якісь зовнішні обставини, почуття совісті і обов'язку, а не їхні справжні особисті бажання і потреби» [35, с. 94].

Незважаючи на фантастичність сюжету, все ж оповідь відбувається на тлі буденного життя англійського суспільства, показуючи звичаї і побут місцевого населення. Казки сповнені реалій, які створюють ряд труднощів для перекладача, адже існує можливість не знайти необхідний фольклорний еквівалент в мові перекладу казки, і текст перекладу при цьому втратить свій національний колорит, а отже, перекладач повинен шукати виразні засоби в поезиці народної творчості своєї країни, які можуть внести елементи іншої національної атмосфери. Дані особливості і є причиною основних труднощів, що виникають при перекладі казок.

Своєрідність стилістики казок Уайльда проявляється в їх лексичі. Чудовий знавець мови, О. Уайльд – провідник естетизму та гедонізму, він був точний не тільки у виборі потрібного йому слова, але і в інтонаційній побудові фрази. Конструкція фрази проста і є одним з класичних зразків англійської прози. Але в той же час, письменник постійно ухиляється від лаконічності розповіді й насичує свої казки всілякою екзотикою типу «рожевих ібісів, що довгими вервечками стоять на мілинах Нілу й дзьобами виловлюють золоті рибки» [80] або «крокодили повитягувались у

драговинні й ліниво поглядають довкола» [80]. Дана екзотика поєднується із широким спектром лексичних засобів – метафорами, уособленнями, епітетами та алюзіями. Письменник надавав величезного значення стилістичній досконалості власних творінь. У казці часто використовується уособлення, тобто привласнення властивостей живих істот неживим предметам, звірі набувають яскраво виражених людських рис та характерів.

Щодо теми нашого дослідження, то велику кількість реалій в казках Оскара Уайльда становлять ономастичні реалії, а саме власні назви або назви географічних об'єктів (назви міст, провінцій, селищ та ін.), крім іншого велику частку становлять етнографічні (одяг, їжа та ін.) та суспільно-політичні реалії (титули, звернення та ін.). Також в творах автора можна знайти відносно невелику кількість реалій пов'язаних з духовною культурою та мистецтвом (назви музичних інструментів, танців тощо). Більш рідкісними є військові реалії (назви зброї або військових підрозділів). До казок, об'єднаних в збірку «Щасливий принц і інші казки» відносяться такі казки, як: «Щасливий Принц», «Соловейко і Троянда», «Себелюбний Велетень», «Вірний Друг» і «Чудова Ракета». Об'єктами нашого дослідження ми обрали казки «Щасливий принц» та «Вірний друг», з перекладом І. Корунця.

2.2.1. Казка «Щасливий Принц» («The Happy Prince»)

Казки О. Уайльда лише частково можна дитячими, хоча він і вигадував їх для своїх синів. Майже всі вони – на серйозні морально-етичні теми, викривають недоліки британського суспільства – такі як марнотратство, гордовитість, пиху, соціальне розмежування, зубожіння нищих бідняків та егоїзм титулованих багатіїв. Казка «Щасливий Принц» –

також не стоїть осторонь, адже відкриває збірку «Щасливий принц і інші казки», тобто є флагманом, що зумовлює загальну тематику усіх казок – критику тогочасного суспільного ладу, і відноситься до чарівних казок – адже розмовляє не лише ластівка, але й пам'ятник. Статуя Щасливого Принца – саме так, із великих літер, – височить над містом, як еталон для загального захоплення. Проте, одна статуя, вкрита золотом та коштовностями, не може протидіяти зубожінню населення міста, і просить допомогти Ластівку роздати біднякам його прикраси, після чого Ластівка помирає, статую просто відправляють на переплавку, а серце Щасливого Принца викидають на смітник. В той же час, у казці наявні певні біблійні мотиви, вона завершується проханням Бога до ангелів принести «дві найцінніші речі, які є в цьому місті» [80], й той приносить мертву ластівку та серце статуї зі смітника. Український варіант, перекладу І. Корунця завершується фразою «Ти правильно вибрав, – сказав Бог» [80], в той час як в англійському кінцівка звучить так: «*You have rightly chosen, said God, for in my garden of Paradise this little bird shall sing for evermore, and in my city of gold the Happy Prince shall praise me*» [122]. Відмінності можна пояснити сучасною перекладу І. Корунця антирелігійною пропагандою, або навіть правками відділу цензури художніх творів.

Ще однією особливістю перекладу казки «Щасливий Принц» є гендерна трансгресія, що вивчається багатьма дослідниками, як прояв нетрадиційної орієнтації О. Уайльда. Мова йде про зміну перекладачем статі Ластівки, й очерету. В англійському оригіналі Очерет – жіночого роду, й від неї Ластівка, чоловічого роду, не отримує взаємності у почуттях, адже Очерет – легковажна рослина. І закохується у статую, що уособлює чоловічу стать. О. С. Деркачова у своїй статті «Гендерна трансгресія у казках Оскара Вайльда» детально вивчає дане питання, та доходить до висновку, що «О. Вайлд у казках виводить гомо- і

гетеросексуальне кохання, перше з яких є взаємним і таким, що відбулося, гетеросексуальне є невзаємним та невідбулим. Різні статі не розуміють одне одного і не можуть знайти компромісу. У межах однієї статі панують цілковите взаєморозуміння та гармонія» [24, с. 41], а переклад, який неправильно подає гендерні особливості героїв, в результаті призводить до неправильної інтерпретації казок О. Уайльда український читачем. На нашу думку, деякою мірою з цією думкою можна погодитись, хоча б з того боку, що та чи інша трансформація тексту перекладачем, впливає на інтерпретацію його читачем, тобто на розуміння сенсу твору.

Втім, більшість перекладознавців погоджуються, що сучасні переклади даної казки є скоріше адаптацією, що зробили цей твір призначеним винятково для дітей молодшого шкільного віку. Надалі ми спробуємо зробити аналіз реалій казки «Щасливий Принц», та дослідити їх значення у світлі вище зазначених проблем, визначивши їх національний колорит (Додаток 3).

З поданої таблиці у додатку 3 можна побачити, що більшість реалій складають географічні топоніми та етнографічні побутові реалії. Географічні реалії з'являються у розповідях Ластівки про далекі екзотичні країни та місця, в яких вона зимує, про тварин та рослин, які вона там бачила: *Egypt, Pyramids, Nile, the Second Cataract, India, river-horse*, тобто це, в основному, зовнішні реалії, які згадуються у тексті казки для більшого екзотизму, для того, щоб показати значну обізнаність Ластівки, її відстороненість від навколишнього життя, що все ж не вирушає у подальші мандри, а в акті самопожертви залишається поруч із Щасливим Принцем.

Тяжіння до екзотизму, вишуканості оповіді О. Уайльдом виявляється й у назві колишнього палацу Принца – *Sans Souci* (палац Безтурботності), яка показує його колишню обмеженість, відстороненість від життя звичайних людей, що призводить до зубожіння міста та його мешканців. Втім, автор не втрачає своєї приналежності до вищого суспільства, в якому є недоречним говорити про гроші, тому в його казках не згадуються грошові одиниці, і досить багато культурно-мистецьких реалій – 13.7 %, як можна побачити із таблиці 3 (табл.3).

Таблиця 3.

**Поділ реалій казки «Щасливий принц» («The Happy Prince»)
за предметною ознакою**

Географічні		11 (21.6 %)
Етнографічні 31 (60.8%)	Побут	15 (29.4 %)
	Праця	4 (7.8 %)
	Мистецтво і культура	7 (13.7 %)
	Етнічні об'єкти	5 (9.9 %)
	Міри і гроші	---
Суспільно-політичні 9 (17.6%)	Адміністративно-територіальний устрій	2 (4%)
	Органи та носії влади	3 (5.8%)
	Суспільно-політичне життя	3 (5.8 %)
	Військові реалії	1 (2 %)

До етнографічних культурно-мистецьких серед реалій твору належать в основному культові будівлі та культурні заходи, такі як:

cathedral tower, State-ball, church steeple, Temple of Baalbec, Sphinx, тобто ті, які згадуються Принцем та Ластівкою у бесідах про минуле.

Більшість же виокремлених реалій – 29.4 % відносяться до етнографічних побутових, як і у творах, що ми досліджували вище. Побутові реалії складають основу, канву будь-якої оповіді, без них не можна обійтися, якщо розповідати про буденне життя як бідних, так і багатих. Перелік побутових реалій у даному творі досить широкий: тут і предмети одягу – *cloaks* («пелеринки»), *gown* («сукня»), і обладнання житла – *weathercock* («флюгер-півень»), *wall* («мур»), *chimney-pot* («димар»), *garret* («мансарда»), *daggers* («ножі») та ін.

Серед етнічних об'єктів можна звернути увагу на дві найбільш яскраві – *Jews* («євреї») та *pygmies* («пігмеї»). Про євреїв йдеться річ ніби мимохідь, з висоти польоту Ластівки, як про тих, що наживаються на тлі зубожілого міста, незважаючи на обмеженість територією гетто. Вони ніби зважають життя інших на «мідних терезах» [80], вкладаючи торгові угоди. Пігмеї ж навпроти, маленькі та можуть плавати на «широких плоских листках», та й вони «всякчас воюють з метеликами» [80]. На нашу думку, воювати з метеликами – у даному випадку фразеологізм, що може нести значення – знаходять собі проблеми, не можуть жити у мирі.

Суспільно-політичні реалії твору теж належать до колишньої буденності Принца та відображають те середовище, в якому він безтурботно проводив час, і в якому для фрейліни королеви найбільшою бідною є пошук нового плаття: суспільно-політичне життя – *Prince* («Принц»), *courtiers* («придворні»), *Queen's maids-of-honour* («фрейліни Королеви»), *great King* («Великий Цар»), органи та носії влади – *the Mayor* («Мер Міста»), *the Town Clerk* («Секретар Міської Ради»), *the Corporation* («Міська Рада»), тобто усі ті особи, яким байдуже до пересічного мешканця міста та які віддають статую Принца, що лишилася прикрас, на

переплавку. Їм важливіше те, як прикрашене місто, ніж те, чи не голодує народ.

Стосовно перекладу усіх вище зазначених реалій, то головним способом перекладу залишається уподібнення – 43 % від загальної кількості виокремлених нами реалій казки. Більшість вищезазначених географічних та побутових реалій перекладено саме цим методом: *chimney-pot* як «димар», *mast* як «щогла», *Egypt* як «Єгипет». Як вже говорилося, при використанні уподібнення значною мірою втрачається місцевий колорит, хоча, на нашу думку, географічних реалій це не стосується, адже топоніми, об'єкти фізичної та економічної географії, найчастіше набувають релевантних певній країні характеристик.

Значна кількість реалій даної казки була передана контекстуальним способом перекладу – 29.4 %, ті чи інші реалії були замінені більш доречними до ситуації, що змальовується. При цьому І. Корунець, за нашими спостереженнями, видавав гіперболізований варіант – більш яскравий та емоційно насичений, наприклад, замінюючи *cloaks* (плащі) на «пелеринки», *domestic* (домашній) на «сидень», *wall* (стіна) на «мур», *beautiful houses* (гарні будинки) на «розкішні палати». Можливо, це відбувалося спеціально, адаптуючи суто англійський сухий стиль О. Уайльда на більш емоційний казковий український – з його зменшувальними суфіксами, перебільшеннями та розлогістю оповіді.

Описовий переклад було вжито у 17.6 % випадків перекладу реалій, найбільш яскраві – *Charity Children* – Діти з Притулку, *the Second Cataract* – другі пороги Нілу, *match-girl* – дівчинка, що торгує сірниками, – просто не мають відповідників в українській мові. Втім, якщо реалія про другі пороги Нілу є зовнішньою, і належить до культурних географічних реалій Єгипту, то дві інші вимагають більшого пояснення та семантичної розвідки. Українському читачеві здається, що дівчина, що торгує і має

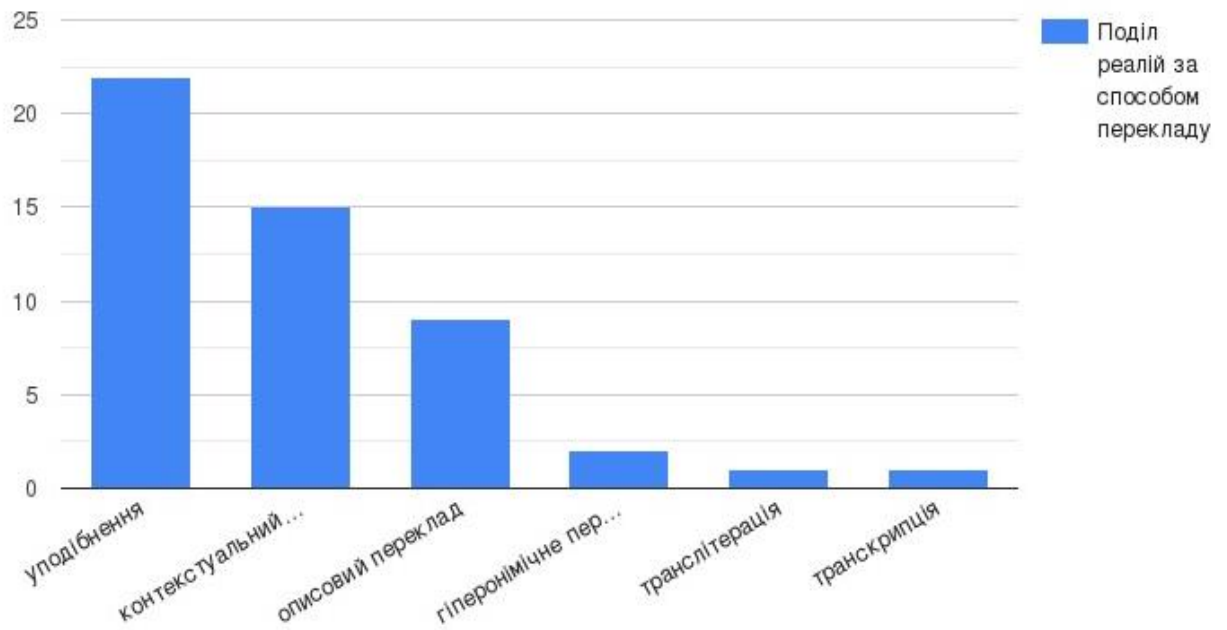
батька, живе все ж краще, ніж діти з притулку, адже у нас притулок – це найостанніше місце, де хотіла б опинитися дитина. Проте, *Charity* – перекладається як «благодійність» і може бути надана просто як гроші на ведення занять, у церковній школі – адже англійською даний момент звучить як «*Charity Children as they came out of the cathedral in their bright scarlet cloaks and their clean white pinafores*» [122] – буквально «благодійні діти вийшли з собору у їх яскравих пурпурних плащах та чистих білих фартухах», у перекладі І. Корунця: «Діти з Притулку, виходячи з собору в яскраво-червоних пелеринках і чистеньких білих фартушках» [80]. Ці діти одягнуті навіть у пурпурного кольору плащі, тобто у королівський колір, а отже – може навіть знаходяться в опікуванні королівською сім'єю, а дівчинка, що продає сірники: «Боса, без панчіх, і голівка не запнута» [80], з чого можна визначити, що вона знаходиться у набагато більш гіршому становищі, ніж діти з притулку, що мав би підкреслити перекладач.

Інші поодинокі випадки гіперонімічного перейменування, транслітерації та транскрипції не несуть великих семантичних змін у значення слів та змісту казки, а отже, можуть бути залишені без детального огляду.

Отже, методом уподібнення у казці «Щасливий принц» було перекладено 22 одиниці реалій, що складає 43 % від загальної кількості, контекстуальний переклад (15 од.) – 29.4 %, описовий переклад (9 од.) – 17.6 %, гіперонімічне перейменування (2 од.) – 4 %, транслітерація (1 од.) – 2 %, транскрипція (1 од.) – 2 %. Дані порівняні у схемі 3 (див. схему 3).

Схема 3.

**Поділ реалій казки «Щасливий принц» («The Happy Prince») за
способом перекладу**

2.2.2. Казка «Вірний друг» («The Devoted Friend»)

Даний художній твір є казкою про тварин, яким надаються людські риси характеру – тобто вони можуть розмовляти, діяти та будувати певні суспільні зв'язки. Даний твір має рамкову композиційну будову, тобто історію в історії, і також потребує детального вивчення та осмислення. Коноплянка, зважаючи на досить пихаті та зарозумілі висловлювання Водяного Щура, розповідає історії, втім зовсім не досягаючи мети – дати зрозуміти Щуру поняття «вірний друг», за однією простою причиною – адже в історії була мораль: «вам треба було попередити про це. Тоді я взагалі не слухав би всієї цієї оповіді» [79]. Історія про бідного Малого Ганса та заможного Мірошника й дійсно досить моралізаторська, адже показана пряма експлуатація самого поняття дружби, та смерть щирого Ганса від «допомоги» Мірошника.

Постулати естетизму О. Уайльда знаходять своє відображення й у цій, нібито не зовсім вишуканій історії. Качка повчає свої маленьких каченят стояти на голові у воді, інакше вони ніколи не потраплять «у добре товариство»; звірі та птахи спілкуються стилістично та граматично правильною англійською, із дотримання усіх норм ввічливості; садок Малого Ганса сповнений різноманітних квітів, які автор перераховує у великій кількості. О. Уайльд вірний собі – його яскрава іронія, сарказм та тонкий гумор – викривають найгірші людські риси, такі як обмеженість, жадібність, лицемірство, нахабство та ін. Наприклад, Мірошник пояснює своє небажання допомогти Малому Гансу, який голодує, наступними словами: «Адже якби Малий Ганс прийшов сюди та побачив нашу теплу хату, й нашу добру вечерю, і велике барило червоного вина, він би ще,

чого доброго, позаздрив нам, а на світі нема нічого страшнішого від заздрощів, вони будь-кого можуть зіпсувати. І я, звісно, нізащо не дозволю, щоб Ганс дійшов до такого. Я його найкращий друг, і я завжди дбатиму, аби в його душу не закралася спокуса. До того ж, якби Ганс прийшов сюди, він, чого доброго, попросив би позичити борошна, а цього я не можу зробити. Борошно – то одна річ, а дружба – зовсім інша, і їх не слід змішувати. Ці слова, до речі, пишуться теж по-різному й означають різні речі. Це кожному зрозуміло» [79]. Задля лише цієї відповіді-повчання свого сина Мірошником, цю казку варто читати дітям, адже вона вчить тому, як не можна себе поводити із друзями.

Загальна стилістика оповіді казки – досить буденна, тож і побутові реалії займають більшу частину загальної кількості реалій. Детальна інформація зображена у вигляді таблиці (Додаток 4).

У даній казці досить великий відсоток займають географічні реалії, але тут це не топоніми, як у попередніх досліджених нами творах, а об'єкти флори. Обираючи предметну ознаку, за якою можна визначити квіти, ми вирішили їх віднести до географічних реалій, відповідно до того, що ті чи інші квіти ростуть у певній місцевості, на певній широті та довготі. Назви квітів належать до місцевих реалій, адже квіти подаються не латиною, не загальноприйнятими назвами, а такими, що вживаються у на Британських островах: «*Sweet-william grew there, and Gilly-flowers, and Shepherds'-purses, and Fair-maids of France. There were damask Roses, and yellow Roses, lilac Crocuses, and gold, purple Violets and white. Columbine and Ladysmock, Marjoram and Wild Basil, the Cowslip and the Flower-de-luce, the Daffodil and the Clove-Pink*» [122]. Назви вживаються автором із великої літери, і з означеним артиклем, що вказує на повагу Малого Ганса до

квітів, його любов та захоплення рослинами, і на те, що кожна квітка для нього – унікальна та неповторна.

Втім, 42 % реалій належать до побутових, відповідно до зовнішніх обставин, що змальовуються у казці: це й предмети житла та обладнання – *cask, barn, shed, porch, wall*, й одяж – *Sunday coat, cap, night-cap, fur coat, scarlet cap, muffler*, та невелику кількість згадок про їжу – *ale, spiced wine*. Усі ці реалії допомагають краще зрозуміти життя та побут бідняків, що тяжко зароблять собі на життя власною працею та часто голодують взимку. І, якщо не в змозі працювати – при найменшій хворобі, чи як Малий Ганс – допомагаючи «вірному другові» – залишаються взагалі без коштів на існування.

9 % реалій пов'язані із працею, що є цілком відповідним тематиці казки та ходу оповіді. Цікавим є те, що немає жодної реалії, що називає гроші чи грошові одиниці – тобто навіть без знання змісту казки, можна було б зробити висновок, що головний герой не буде мати справу із оплатою своєї справи, чи з придбанням будь-чого. Взагалі можна зробити висновок, що маючи інформацію щодо наявності тих чи інших реалій та їх процентного співвідношення, можна сказати або висловити здогад про зміст художнього твору. На нашу думку, дане твердження має право на існування та може бути представлене як одне із основних у результатах даного дослідження.

Детальну інформацію щодо поділу реалій казки «Вірний друг» («The Devoted Friend») за предметною ознакою можна побачити у таблиці 4 (табл.4).

Таблиця 4.

Поділ реалій казки «Вірний друг» («The Devoted Friend») за предметною ознакою

Географічні		15 (33.3 %)
Етнографічні 26 (57.7 %)	Побут	19 (42 %)
	Праця	4 (9 %)
	Мистецтво і культура	2 (4.4 %)
	Етнічні об'єкти	1 (2.3 %)
	Міри і гроші	---
Суспільно-політичні 4 (9 %)	Адміністративно-територіальний устрій	1 (2.3 %)
	Органи та носії влади	1 (2.3 %)
	Суспільно-політичне життя	2 (4.4 %)
	Військові реалії	---

За аналогією, відсутність військових реалій показує, що у художньому творі буде йтись про цілком мирне життя, без будь-яких протистоянь. Невелика кількість суспільно-політичних реалій дає натяк на сільську місцевість та жителів, що працюють на землі. До етнічних об'єктів ми внесли реалію *little finger*, що перекладається як «мізинець», як приналежну до частин людського тіла, тобто до людей, але це досить спірне питання. Тож, можна цілком впевнено сказати, що мова оповіді буде йти про одну якусь конкретну невелику спільноту людей, серед яких немає чужинців.

Так само можна визначити, що даний художній твір не пов'язаний із мистецькими категоріями, адже реалій, що стосуються мистецтва та

культури ми знайшли лише 2 (4.4 %) – *fiction* («художня література») та *procession* («похоронна процесія»).

Переходячи до аналізу реалій за способом перекладу, можна зазначити, що загальна тенденція попередніх досліджених нами творів не змінилася – все так же найбільше було перекладено за допомогою уподібнення – 64.4 %. Даним методом перекладачем були передані усі назви квітів, тобто відшукані українські аналоги, більшість предметів праці та побуту, наприклад, *india-rubber* – «гума», *cask* – «барило», *wheelbarrow* – «тачка», *barn* – «комора», *muffler* – «хустка». На нашу думку, деякі окремі поняття можна було б перекладати описовим перекладом або гіперонімічним перейменуванням, адже більша частина національного британського колориту була все ж втрачена, і казка перетворилася на одну із схожих українських.

Так само, у деяких випадках є не досить доречними й спроби контекстуального перекладу, наприклад, передача реалії *best society* як «добре товариство», яке, на нашу думку краще було б передати як «вищий світ» або «вище суспільство», тому що тоді відразу ж чутна іронія О. Уайльда, в якій він зловтішається над вищим британським суспільством та іншими можновладцями, які здатні на все, щоб у нього потрапити, навіть на найдивніші вчинки. Переклад *country-side* як «околиці» – теж викликає у нас сумнів, адже це поняття все ж повинно перекладатися як «сільська місцевість», адже йдеться про події, які відбуваються у якомусь пересічному сільському населеному пункті.

Реалій, перекладених описовим перекладом – дуже небагато, що, як вже згадувалося, у деяких місцях було б краще, наприклад, у випадку переданого калькуванням виразу *Sunday coat* як «недільна куртка», взагалі

не зовсім зрозуміло, що це за явище чи предмет. А це пов'язано із британською традицією надягати свій найкращий одяг до церковної служби, яка відбувається кожної неділі (день тижня). Нам здається, краще перекласти цей вираз саме описово, або знайшовши відповідний аналог в українській мові, такий як «парадна куртка» або «найкраща куртка», які більш відповідають контексту.

Зайва стилізація під українську казку та вживання українських відповідників призводить і до вживання гіперонімічного перейменування, заміни *ditch* (канава вздовж дороги) на «яма», *cottage* (котедж) на «хатина», тощо. При цьому, слово котедж – вже є у фонових знаннях українців, тобто це поняття є загальновідомим, і навіть може бути передано транскрибування, або описовим методом – як простий одно-, півтораповерховий будиночок невеликої житлової площі для проживання однієї родини з обов'язковою присадибною ділянкою. Тоді як методом транскрипції перекладена лише одна реалія *ale* як «ель», яку можна було б подати описово – вид пива, що вариться із ячмінного солоду з використанням пивних дріжджів верхового бродіння, розповсюджений головним чином у Великій Британії, країнах Співдружності націй, Ірландії, США.

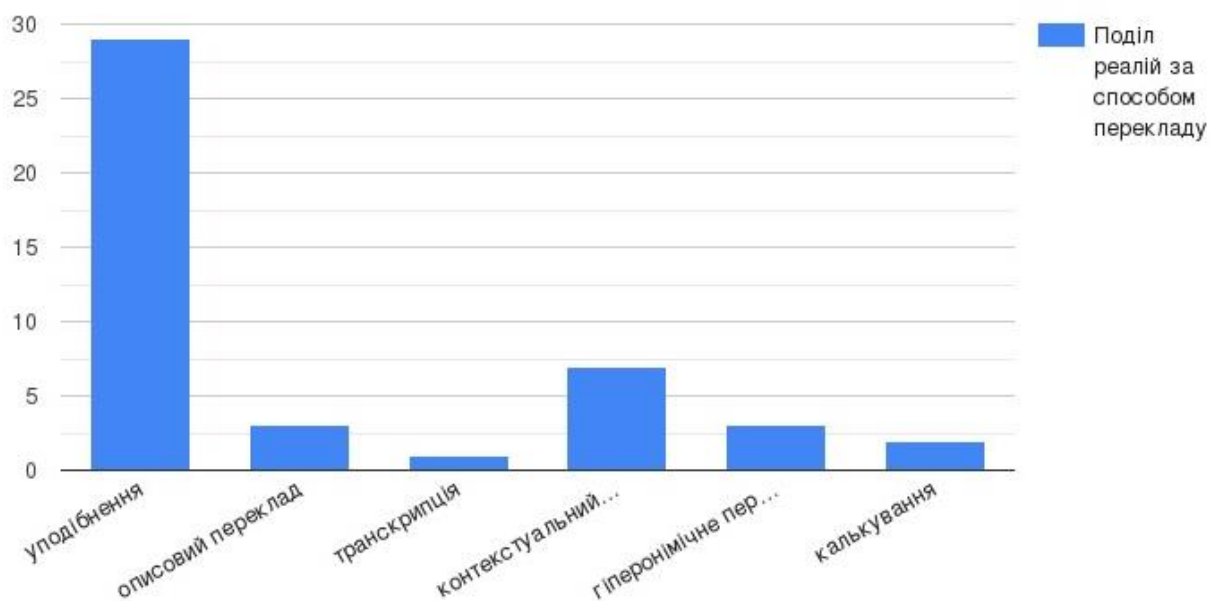
А описовим методом передана одна реалія – *spiced wine* – «настояне на духмяних травах вино». У даному випадку, навпаки, доречніше було б згадати про глінтвейн, тобто запропонувати контекстуальний аналог, адже йдеться про негоду та довгу похоронну церемонію, після якої британці у таверні або гостинному дворі – як ми б переклали реалію *inn* (а перекладач запропонував «корчма»), пили б не просто вино, а підігріту суміш вина із спеціями, яка вже тоді була відома як глінтвейн. Можна визначити, що

даний переклад казки І. Корунцем, також є більше адаптацією, ніж саме перекладом казки, що враховує збереження національного колориту.

Отже, методом уподібнення у казці «Вірний друг» було перекладено 29 одиниць реалій, що складає 64.4 %, контекстуальний переклад (7 од.) – 15.5 %, описовий переклад (3 од.) – 6.7 %, гіперонімічне перейменування (3 од.) – 6.7 %, калькування (2 од.) – 4.4 %, транскрипція (1 од.) – 2.3 %. Результати відображені у схемі 4 (див. схему 4).

Схема 4.

Поділ реалій казки «Вірний друг» («The Devoted Friend») за способом перекладу

Висновки до 2 розділу

Можна сказати, що переклад казок є одним із найскладніших видів перекладу, адже вони часто є уподібненням, натяком на справжнє людське життя і викривають багато болючих проблем, притаманним саме тому суспільству, яке створило ці казки. Літературна казка до того ж є відображенням внутрішнього світу автора, його потаємних острахів, надій та сподівань, несе на собі відбиток його загального стилю, хоча й здобуває

цілком казкові риси – фантастичність, алегоризм, спілкування звірів та рослин із людьми та між собою, тощо. Казки О. Уайльда – цілком передають його відношення до світу та загальний естетизм гедоністичних ідей, вони – яскраві, містять велику кількість екзотизмів, афоризмів, іронію, сарказм, тобто увесь спектр його відомих на весь світ індивідуальних характеристик.

Під час перекладу його казок багато труднощів у перекладача, окрім передачі глибинних ідей автора, може бути пов'язано із передаванням реалій, таких як назви квітів та рослин, назви професій, статусу людей, а також вигаданих імен людей та чудернацьких створінь. Для вирішення цих проблем і збереження національної своєрідності оригіналу, перекладач повинен шукати виразні засоби в поезиці народної творчості своєї країни, які можуть внести елементи іншої національної атмосфери. Не буде перебільшенням зауважити, що саме в казках проявляються повною мірою особливості художнього методу О. Уайльда, нестандартність мислення і любов до барвистих, багатих описів подій, характерів та ландшафтів. Дослідники творчості цього письменника неодноразово відзначали, що у всіх його казках присутні негласні посилання на інші тексти – міфи та легенди різних країн та народів, біблійні оповіді, що свідчить про інтертекстуальність, проте додає роботи перекладачеві, якому для створення якісного та адекватного перекладу необхідно бути ерудованим і бути обізнаним у різних сферах життя.

Як показав загальний аналіз реалій двох казок О. Уайльда – «Щасливий Принц» та «Вірний Друг» – більшість із них належать до етнографічних та географічних. Географічні реалії представляють собою топоніми – назви країн, міст, та назви флори та фауни, які належать до цих місцевостей. Велика кількість географічних реалій зумовлена тяжінням автора до екзотизму, до подорожей, до прикрашання оповіді деталізацією в

описі картин природи. Етнографічні реалії, більша частка яких припадає на побутові та пов'язані із працею, використовуються для опису дійсності, на тлі якої відбувається дія казок, тобто як фон для загальних подій. Втім, О. Уайльд і сюди привносить свої естетичні ідеї та обирає найяскравіші назви тих чи інших предметів, що вражають своєї вишуканістю. Крім іншого, деяку частку становлять суспільно-політичні реалії – титули, звернення та ін.

Стосовно способів перекладу, то більша частина географічних реалій перекладаються за допомогою транслітерації / транскрипції, якщо топонім зовнішній – то відповідним еквівалентом, наявним в українській мові. Втім, найбільш розповсюдженим і є метод уподібнення, тобто пошук українських аналогів слів-реалій, який з одного боку – полегшує сприйняття оповіді казки, з іншого – все ж адаптує оригінальну дійсність британського суспільства, наближує до звичайної української. Це дає змогу говорити про переклад досліджуваних нами двох казок, як про адаптацію. Адаптація відбувається іноді і на змістовому рівні, що зумовлює втрату оригінального стилю авторської літературної казки.

Перекладацькі технології, що застосовуються при перекладі авторських казок О. Уайльда, як видається, повинні орієнтуватися на все ті особливості тексту, які проявляються в його складному синтезуючому характері, що відбиває риси художнього та казкового світосприймання. Разом з тим переклад не може не відображати і у перекладача в концептуалізації моделі перекладу, що виходить із формально-змістовного підходу, підходу з позиції динамічної, комунікативної еквівалентності, концепції адекватного перекладу, тоді як переклад І. Корунця часто відходить від даних принципів та адаптує текст під стилізацію української народної казки – використовуючи повтори, зменшувальні суфікси, тощо.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У нашому дослідженні ми зробили спробу схарактеризувати поняття «реалія» та вивчити їх особливості – саме для подальшого розкриття проблем та труднощів з якими може зіткнутися перекладач на шляху до повного, змістовного та адекватного перекладу художнього твору, визначивши існуючі класифікації реалій та дослідивши основні способи їх перекладу, після чого втіливши усі теоретичні знання на практиці – проаналізували українські переклади творів А. К. Дойля та О. Уайльда.

Серед теоретичних праць науковців – лінгвістів та перекладознавців – можемо виокремити найбільш значущі для нашого дослідження роботи: А. В. Федорова, Л. М. Соболева, О. Л. Кундзіч, В. В. Коптілова, С. І. Влахова та С. П. Флоріна, Г. Д. Томахіна, О. А. Охремової, Ю. О. Осіпова, Х. Ю. Гаврилюк, К. Ю. Кіяниці, О. В. Ребрій, Р. П. Зорівчак та ін. Ці науковці досліджували поняття «реалія» з різних точок зору, на основі аналізу їх праць ми зробили висновок, що реалія як явище має надзвичайно змістовну семантичну насиченість, адже зазвичай є національно маркованою, особливою для окремих сфер діяльності або буття людини лексичною одиницею, яка притаманна певній конкретній країні або нації. У соціолінгвістичному аспекті реалія відображає специфічну картину світу людей, що зормовляють певною мовою, адже реалії – це поняття, які називають явища, предмети, об'єкти, притаманні для життя, побуту, культури, соціального та історичного розвитку одного народу й незрозумілі для іншого. Саме тому, переклад реалій, які використовують у художніх творах письменники, – це надзвичайно складна та значна робота. Перекладач має добре знати культуру, історію, економіку, суспільно-політичний стан користувачів мови, якою написаний

певний твір. Тобто перекладач повинен мати так звані фонові знання для більш повного розкриття значень реалій і забезпечення їх адекватного розуміння реципієнтом.

Ми дослідили усі найвідоміші класифікації реалій, та за основу в нашому дослідженні взяли класифікацію розроблену С. І. Влаховим та С. П. Флоріним. Це класифікація за предметною ознакою: географічні реалії, етнографічні реалії (побут, праця, мистецтво і культура, етнічні об'єкти, міри і гроші), суспільно-політичні реалії (адміністративно-територіальний устрій, органи та носії влади, суспільно-політичне життя, військові реалії). Проаналізувавши наукові праці багатьох відомих перекладознавців, ми виокремили два основні способи перекладу реалій:

1) передача «без перекладу» – транскодування – транскрипція, транслітерація;

2) переклад реалій – калькування (напівкалькування), описовий переклад або дескриптивна перифраза, метод уподібнення або заміна функціональним аналогом, гіперонімічне перейменування, контекстуальний переклад.

Якщо говорити про англійську художню літературу, то можна визначити, що література Великої Британії відрізняється, на нашу думку, яскравим національним колоритом, що зумовлено «острівною психологією» країни – незважаючи на бурхливу історію Великобританії та завоювання країни римлянами, норманами, запозичення з культур франків та готів, місцеве населення зберегло свою специфіку та риси, що відрізняють їх від континентальної Європи. Англійська література, як і самі англійці – рідко сповнена яскравою емоційністю, важливе значення має мова, якою розмовляють герої твору – адже саме вона є показником соціального положення персонажу, а серед найбільш уживаних реалій –

предмети побуту та житла англійців, адже своїй оселі вони приділяють значну увагу.

Яскравими представниками сучасної англійської літератури, тобто написаної сучасною англійською мовою, є А. К. Дойл та О. Уйальд. Саме їх твори, на нашу думку, можуть бути зразками для викриття проблем перекладу реалій та пошуків щодо їх вирішення.

А. К. Дойл – визначний майстр детективної прози, у його творах британські реалії наявні у великій кількості та відіграють важливу роль, адже вони відображають культурні, історичні, економічні, побутові особливості соціуму англійського суспільства. Переклад М. А. Дмитренка зберігає більшість даних слів-реалій без адаптації, тож оповідь набуває яскравий національний колорит. Серед використаних в оповіданнях розповідях про Шерлока Холмса реалій можна виділити групу лексичних одиниць, які, хоча і належать до чужої для нас культури, але в той же час знайомі більшості вітчизняних читачів. Це ті топоніми, титули, назви адміністративних поділів та ін., які є частиною фонових знань реципієнтів. Їх відтворення в перекладі, як правило, не складає особливих труднощів для перекладача, так як вони мають сталі в мові перекладу еквіваленти, утворені часто шляхом транскрипції, транслітерації, повного або часткового калькування. Утім, найбільше реалій все ж перекладено способом уподібнення, тобто пошуку функціонального аналогу, який існує в українській мові – для більш зрозумілого та легкого читання тексту творів.

Казки О. Уйальда займають особливе місце у його творчому доробку, адже вони були написані їм для своїх дітей, тож у них замість звичного іншим творам письменника жорсткого сарказму приходить м'яка іронія, скрита сатира та деякою мірою моралізаторські повчання, адже автор хоче виховати у свого маленького читача такі позитивні людські

риси, як співчуття до проблем іншого, вміння співпереживати, допомагати у скруті, знання про справжню дружбу та любов, про добро і зло, про боротьбу за свої ідеали. Стосовно класифікації реалій за тематикою, то можна виокремити велику кількість екзотичних географічних реалій, які вживає О. Уайльд. Любов письменника до гедоністичних прикрашень та вишуканих деталізованих описів призводить до переважання географічних та етнографічних реалій, при чому останні – в основному побутові. Переклад же І. Корунця, навідміну від перекладу М. А. Дмитренка, відрізняється ще більшою кількістю вживання уподібнень, що призводить до перетворення художнього тексту на адаптацію, пристосування до українських реалій, перетворення авторської літературної казки, з надзвичайним морально-філософським наповненням, на звичайну українську казку для дітей молодшого шкільного віку.

Загалом можна сказати, що тематичний розподіл реалій за процентним співвідношенням чітко дає зрозуміти про що той чи інший твір – наявність великої кількості етнографічних побутових реалій може натякати на звичайну оповідь, на реалістичний сюжет, наявність значної кількості суспільно-політичних військових реалій – на твір про військову подію, тощо. Тобто реалії того чи іншого твору мають велике значення, адже вони – фон, на тлі якого буде відбуватися оповідь певного художнього твору. А переклад реалій, їх правильна інтерпретація та передача – одні із найголовніших завдань для перекладача, адже не зрозумівши якусь одну деталь, передавши її невірно, художній твір може втратити більшість свого значення та сенсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авдеєнко Т. Лінгвокультурологічні особливості англійських мовних реалій. *Актуальні питання іноземної філології*. 2014. № 1. С. 5–9.
2. Арнольд И. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность : сб. ст. Санкт-Петербург. Ун-та. Санкт-Петербург, 1999. 443 с.
3. Бархударов Л. С. Язык и перевод. М. : Междунар. отношения, 1975. С. 78–79.
4. Бархударов Л. С. К вопросу о типах межъязыковых лексических соответствий. *Лингвистические аспекты перевода* : хрестоматия. Ереван: Лингва, 2007. С. 155–193
5. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навч. посіб. Херсон. нац. техн. ун-т. Вінниця : Нова Кн., 2010. 232 с.
6. Борисова Л. И. Американский английский: хороший английский или вульгарный сленг. Коломна, 2001. 403 с.
7. Борщев В. В., Кнорина Л. В. Типы реалий и их языковое восприятие. Москва, 1990. С. 36–39.
8. Бурбак О. Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу. *Іноземна філологія*, 1985. С. 68–69.
9. Бурдейна О. Р. Лінгвальні параметри ключового концепту британської лінгвокультури insularity (острівність). *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство)*. 2017. № 8(1). С. 24–27.
10. Вайсбурд М. Л. Реалии как элемент страноведения. *Русский язык за рубежом*. Москва, 1972. №3. С. 98–100.
11. Валгина Н. С. Теория текста. М. : Логос, 2003. 280 с.

12. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. М. : Русские словари, 1996. 416 с.
13. Верещагин Є. М., Костомаров В. Г. Лінгвокраїнознавча теорія слова. М. : Рус. яз., 1980. 320 с.
14. Виноградов В. В. Лексические вопросы перевода художественной прозы. М. : Изд-во Москва гос. ун-та, 1978. 174 с.
15. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). М. : ИОСО РАО, 2001. 224 с.
16. Влахов С. И., Флорин С. П. Непереводимое в переводе. Мастерство перевода. М. : Международные отношения, 1970. 511 с.
17. Влахов С. И., Флорин С. П. Непереводимое в переводе. М. : Междунар. отношения, 1980. 342 с.
18. Гавриленко А. В. Мовні реалії та проблеми перекладу. *Філологічні трактати*. 2011. Т. 3, № 3. С. 74–78.
19. Гаврилова О. В. Проблема лексичних відповідностей під час перекладу. *Наук. вісн Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2008. № 4. С. 296–300.
20. Гаврилюк Х. Ю. Переклади «Енеїди» Івана Котляревського: інтерпретація національної та світової міфології : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського». Одеса, 2014. 319 с.
21. Городецька О. В. Національно-марковані концепти в британській мовній картині світу XX століття : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04. К., 2003. 21 с.
22. Демченко Н. О. Особливості передачі реалій при перекладі на українську мову оповідання Артура Конан Дойла «Scandal in Bohemia». *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Філологічні науки*. 2018. № 7 (321), жовтень. С. 102–111.

23. Дереза Л. В. Щоб глибше осягнути ідейно-естетичний зміст твору. Урок порівняльного аналізу філософських казок. (О. Вайльд «Хлопчик-зірка», А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц»). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 10. С. 31–32.
24. Деркачова О. С. Гендерна трансгресія у казках Оскара Вайльда. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]*. Сер. : Філологія. Літературознавство. 2014. Т. 231. Вип. 219. С. 38–42.
25. Дойл А. К. Пригоди Шерлока Холмса : текст / пер. з англ. М. Дмитренко // Конан Дойл А. Людина з Бейкер-стріт : Повісті та оповідання. К. : Дніпро, 2001. URL : http://www.ae-lib.org.ua/texts/doyle__the_adventures_of_sherlock_holmes__ua.htm (дата звернення: 09.08.2020).
26. Зорівчак Р. П. Реалія в художньому мовленні; перекладознавчий аспект. *Іноземна філологія*. Львів., 1994. С. 106–107.
27. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при ЛДУ, 1989. 216 с.
28. Зорівчак Р. П. Статус реалії як перекладознавчого терміна / Теорія и практика переклада. К., 1985. 232 с.
29. Іванілова В. О. Реалії в художньому тексті: перекласти не можна опустити. *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах* : зб. наук. праць Донец. нац. ун-т, Ф-т іноземних мов. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса. 2018. С. 70–80.
30. Калашник Н. Г. Теорія та практика перекладу. Вступ до спеціальності : навч. посіб. Запоріжжя : Мотор-Січ, 2004. 314 с.

- 31.Калусатова О. М. Деякі закономірності у граматичній проблематиці перекладу. *Проблеми семантики слова, речення та тексту* : зб. наук. пр. К., 2004. Вип. 12. С. 96–101.
- 32.Кіяниця К. Ю. Відтворення українських історичних реалій у німецькомовних художніх перекладах ХХ – поч. ХХІ століття : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київський національний університет імені Тараса Шевченка МОН України. К., 2017. 232 с.
- 33.Кирда-Омелян А. Г., Письменна О. О. Соціолінгвістичні реалії в мовленнєвому етикеті англійців. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2017. Вип. 1. С. 53–56.
- 34.Колесникова А. А. Культурные реалии и их лексико-семантическая составляющая как признак гипердетерминированности произведений детективного жанра. *Известия ВГПУ*. 2009. С. 160–165.
- 35.Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). М. : Высш. шк., 1990. 312 с.
- 36.Комиссаров В. Н., Рецкер Я. И., Тархов В. И. Пособие по переводу с английского языка на русский. М. : Изд-во литературы на иностр. яз., 1960. С. 68–69.
- 37.Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу. Київ : Видавництво Київського Університету, 1971. 130 с.
- 38.Корунець І. В. Вступ до перекладознавства : навч. посіб. для студ. переклад. і філол. ф-тів/ін-тів. Вінниця : Нова кн., 2008. 510 с.
- 39.Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: Нова книга, 2003. 448 с.
- 40.Кузнецова М. О. Вторинний дискурс англомовних текстів сучасної масової культури : монографія. Запоріжжя : ЗНТУ, 2015. 216 с.
- 41.Кундзіч О. Л. Творчі проблеми перекладу. Київ: Дніпро, 1973. 204 с.

- 42.Кэрролл Л. Alice in Wonderland. Through the Looking-Glass. Алиса в Стране чудес. Алиса в Зазеркалье. Москва : Издательство Юрайт, 2020. 236 с.
- 43.Литвин Ф. А. Многозначность слова в языке и речи. М. : Высш. шк., 1984. 279 с.
- 44.Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу : навч. посіб. для студ. ВНЗ. К. : Центр учб. л-ри, 2009. 304 с.
- 45.Межжеріна Г. Трансформація мовних одиниць при перекладі з іноземної. *Південний архів. Філологічні науки* : зб. наук. пр. Херсон, 2002. Вип. 16. С. 35–39.
- 46.Мимрікова Г. В. Когнітивні аспекти перекладу суспільно-політичної лексики : (англо-українські відповідники). *Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки*. 2006. № 3. С. 89–94.
- 47.Михайленко О. О. Переклад каузативних конструкцій в англомовних науково-технічних та художніх текстах // Проблеми семантики слова, речення та тексту : зб. наук. пр. К., 2006. Вип. 16. С. 135–140.
- 48.Михайлов Н. Н. Теория художественного текста : учеб. пособие для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений. М.: Издательский центр «Академия», 2006. 224 с.
- 49.Молчко О. Порівняльні конструкції з реалією в українській та англійській мовах (перекладознавчий аспект). *Вісн. Львів. ун-ту. Серія : Іноземні мови*. Л., 2006. Вип. 13. С. 190–197.
- 50.Мороз А. А. Реалія як об'єкт лінгвістичного дослідження. Бердянськ, 1999. 104 с.
- 51.Мотузкова Е. П. Идентичность как объект изучения культурологических студий. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Філологічна*. 2012. Вип. 23. С. 89–91.

- 52.Мурзаев Э.М. Очерки топонимики. М.: Мысль, 1974. 382 с.
- 53.Назаркевич Х. Я. Основы перекладознавства. Ч. 1. Теоретичний курс : навч. посіб. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 298 с.
- 54.Некряч Т. Є. «Підводні рифи» художнього перекладу: відтворення граматичного роду як складника сюжету. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*. 2015. № 1. С. 9–13.
- 55.Нелюбин Л. Л. Лингвостилистика современного английского языка. М. : Наука, 2007. 128 с.
- 56.Олікова М. С. Теорія і практика перекладу : навч. посіб. Луцьк : Вежа. 2000. 170 с.
- 57.Онацький Є. Оскар Вайльд – геній парадоксу // Портрети в профіль. Чикаго : Українсько-американська видавнича спілка, 1965. С. 61–73.
- 58.Опанасенко Ю. В. Реалии в переводах детективных рассказов А. Конан Дойла. *Иностранные языки в высшей школе*. Рязань, 2014. Выпуск 4 (31). С. 21–27.
- 59.Осипова Ю. А. Сопоставительно-семантический анализ лексики, обозначающей национально-культурные реалии: На материале произведений Р. Бернса и их переводов на русский язык : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20. М., 2003. 214 с.
- 60.Охременова Е. А. Художественный текст как объект межъязыковой и межкультурной адаптации : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20. Белгород, 2002. 214 с.
- 61.Павлова Е. К. Языковая преемственность в процессе эвфемизации политич. реалий США. *Вестник Моск. ун-та*. М., 2000. 265 с.
- 62.Павловская А. В. Англия и англичане. М. : Триада Москва, 2004. 263 с.
- 63.Полюжин М. М. Теорія і практика перекладу з англійської мови на українську. К., 1991. 96 с.

- 64.Раренко М. Б. Основные понятия переводоведения. *Терминологический словарь-справочник*. М. : ИНИОН РАН, 2010. 260 с.
- 65.Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
- 66.Рейдало В. С., Рибалка Н. С. Лексичні трансформації в українському перекладі казки Оскара Уайльда «Щасливий принц» («The Happy Prince»): денотативний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2017. Вип. 31(3). С. 153–156.
- 67.Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. М. : Международные отношения, 1974. 216 с.
- 68.Россельс Вл. Перевод и национальное своеобразие подлинника. *Вопросы художественного перевода*. М. : Советский писатель, 1955. С. 169.
- 69.Рум Адриан Р. У. Великобритания. Лингвострановедческий словарь = Dictionary of Great Britain : Около 10 000 слов. ст. 3. изд., стер. М. : Рус. яз., 2002. 558 с.
- 70.Сахашник О. І. Мовні реалії та способи їх перекладу. *Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2008. № 2. С. 85–87.
- 71.Сидорук Г. І. Основи перекладознавства : метод. розробка. К. : Кондор, 2010. 284 с.
- 72.Сливка М. І. Українські суспільно-політичні реалії в англomовних виданнях. *Мовознавство*. 2006. № 5. С. 85–94.
- 73.Соболев Л.Н. О переводе образа образом. *Вопросы художественного перевода*. М., 1955. С. 290.
- 74.Сорокина К. В. Особенности перевода реалий в художественном тексте : дисс. ... канд. филол. наук : спец 10.02.20

- «Сравнительноисторическое, типологическое и сопоставительное языкознание». М., 2013. 170 с.
- 75.Тікан Я. Г., Давидова О. В. Реалії як засіб вираження соціальної приналежності героя (на прикладі детективної повісті А. К. Дойла «Пригоди Шерлока Холмса»). *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія*. 2018. Вип. 19. С. 338–345.
- 76.Ткаченко Ю. В. Особливості класифікації реалій та виявлення їх аксіологічного потенціалу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2015. Вип. 58. С. 68–70.
- 77.Томахин Г. Д. Реалии-американизмы. Москва, 1988. 239 с.
- 78.Томахин Г. Д. Реалии в языке и культуре. *ИЯШ*. 1997. №3. С. 13–18.
- 79.Уайльд О. Вірний друг / пер. І. Корунець. URL : <http://ukrcenter.com/Література/Оскар-Уайльд/21841-1/Вірний-Друг> (дата звернення: 20.08.2020)
- 80.Уайльд О. Щасливий принц / пер. І. Корунець. URL : <http://ukrcenter.com/Література/Оскар-Уайльд/21841-1/Щасливий-Принц> (дата звернення: 20.08.2020).
- 81.Федоров А. В. Искусство перевода и жизнь литературы : [очерки] Л. : Советский писатель, 1983. 352 с.
- 82.Федоров А. В. О художественном переводе. Л. : Гослитиздат, 1941. 260 с.
- 83.Федоров А. В. Основы общей теории перевода. М.: Высшая школа, 1968. 416 с.
- 84.Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). М.: Высшая школа, 1983. 304 с.

85. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) : учеб. пособие. 5-е изд. М. : ООО Филология три, 2002. 416 с.
86. Фокс К. Наблюдая за англичанами. Скрытые правила поведения. М. : РИПОЛ классик, 2011. 512 с.
87. Хан О. Г. Детектив як тип тексту: перекладознавчий аспект (на матеріалі британського й американського детективів та їх перекладів) : дис. ... канд. філол. наук. Херсон, 2011. 228 с.
88. Хан О. Г. Особливості перекладу реалій у контексті детективної оповіді. *Південний архів : зб. наук. праць. Філологічні науки*. Херсон : Видавництво ХДУ, 2009. Вип. XLVI. С. 105–109.
89. Шатков Г. В. Перевод русской безэквивалентной лексики на норвежский язык: На материале норвежских переводов русской общественно - политической литературы : Дис....канд. филол. наук, 1952. 280 с.
90. Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія: Філологічні науки*. 2013. Кн. 1. С. 164–168.
91. Штангурська І. Ю. Проблеми художнього та фахового перекладу. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки : Мовознавство*. № 16. С. 53–56.
92. Янченко Ю. В. Естетизм О. Уайльда в оцінках сучасних літературознавців. *Література в контексті культури*. 2011. Вип. 21(2). С. 297–305.
93. Янченко Ю. В. Творчість О. Уайльда в оцінках українських літературознавців. *Література в контексті культури : зб. наук. праць Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара*. Дніпро : Вид-во ДНУ, 2010. № 20. С. 135–144.

94. Baker M. *In Other Words. A Coursebook on Translation*. London and New York, 2002. 304 p.
95. Barnard M. *A History of Australia*. Sydney, 1962. 690 p.
96. Bassnett S. *Constructing cultures: Essays on literary translation*. Topics in translation. Multilingual Matters Limited. 1998. 143 p.
97. Baumgarten S. "Translation and Ideology" in *Handbook of Translation Studies*, Vol. 3. Amsterdam. P. 59–65.
98. Buss K., Karnowski L. *Reading and Writing Literary Genres*. Newark, Del. : International Reading Association, 2000. 200 p.
99. Catford J.C. *A Linguistic theory of translation*. London: Oxford University Press, 1974. 103 p.
100. Dance F., Larson C. *The Functional of Human Communication : A Theoretical Approach*. N.Y. : Holt, Rinehart and Winston, 1976. 206 p.
101. Doyle A. C. *The Adventures of Sherlock Holmes* : URL : <http://originalbook.ru/priklyucheniya-sherloka-holmsa-english-the-adventures-of-sherlock-holmes-arthur-conan-doyle/> (дата звернення: 09.08.2020)
102. Fox K. *Watching the English. The Hidden Rules of English Behaviour*. London : Hodder & Stoughton, 2005. 424 p.
103. Holmes J. *Translated. Papers on Literary Translation and Translation Studies*. Amsterdam: Rodopi. 1988. 117 p.
104. Holmes J. S. *Translated! Papers on literary translation and translation studies*. *Approaches to Translation Studies*. 3d ed. Amsterdam: Rodopi. 2005. 120 p.
105. Levy J. *Translation as a Decision Process. Readings in Translation Theory*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab. 1989. P. 37–52.
106. *Longman Dictionary of Contemporary English for Advanced Learners* (6th edition). Harlow, Essex, 2014. 2161 p.

107. Longman Dictionary of English Language and Culture. Harlow: Addison Wesley Longmans Limited, 1992. 1555 p.
108. Mitford N. Noblesse Oblige. London : Hamish Hamilton, 1956. 114 p.
109. Neubert A. Translation as text. Kent, Ohio: Kent State University Press, 1992. 169 p.
110. Newmark P. A. A Textbook of Translation. N.-Y.-L.: Prentice Hall International Ltd., 1988. 292 p.
111. Nida E. A. Language Structure and Translation. Stanford, Calif.: Stanford Univ. Press, 1975. 230 p.
112. Nir R. Linguistic and sociolinguistic problems in the translation of imported TV films in Israel. *International Journal of the Sociology of Language*. 1984. № 48. P. 81–97.
113. Nord Ch. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis. Amsterdam: Rodopi, 1991. P. 4–34.
114. Nord Ch. Manipulation and Loyalty in Functional Translation. *Current Writing*, 2002. Vol. 14, no. 2. P. 33.
115. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (9th edition). Oxford, 2015. 1820 p.
116. Orwell G. The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell / Ed. by Sonia Orwell and Ian Angus. New York: Harcourt, Brace & World, Inc., 1968. Vol. IV: In Front of Your Nose: 1945–1950.
117. Steiner G. After Babel: aspects of language and translation. Oxford University Press. Oxford New York, 1998. 520 p.
118. Torop P., Osimo B. Historical identity of translation: from describability to translatability of time. *A Journal of the Humanities & Social Sciences*. 2010. Vol. 14(64/59). Issue 4. P. 383–393.

119. Toury G. In Search of a Theory of Translation. Tel Aviv: The Porter Institute for Poetics and Semiotics, Tel Aviv University, 1980. 159 p.
120. Venuti L. Strategies of Translation. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* ; edited by Mona Baker. London & New York : Routledge, 2005. P. 240–244.
121. Venuti L. The Translator's Invisibility : A History of Translation. London & New York : Routledge, 1995. 353 p.
122. Wilde O. The Happy Prince and Other Tales : URL : <http://www.gutenberg.org/files/902/902-h/902-h.htm> (дата звернення: 20.08.2020)

ДОДАТОК 1.

Список реалій та їх розподіл за типом та способом перекладу оповідання «Скандал у Богемії» («A Scandal in Bohemia»)

№	Реалія	Тип реалії	Переклад	Спосіб перекладу
1	Baker Street	географічна (топонім)	Бейкер-стріт	транскрипція
2	Bohemian soul	етнографічна (мистецтво і культура, зовнішня)	богемні звички	напівкалькування
3	Odessa	географічна (топонім, зовнішня)	Одеса	українська реалія
4	Trincomalee	географічна (топонім, зовнішня)	Трінкомалі	транскрипція
5	chamber	етнографічна (побут)	кімната	уподібнення (функціональний аналог)
6	a spirit case	етнографічна (побут)	погрібець із винами	контекстуальний переклад
7	gasogene	етнографічна (побут)	апарат для газування содової	описовий переклад
8	pounds	етнографічна (міри і гроші)	фунти	уподібнення (функціональний аналог)
9	harness	етнографічна (праця)	ярмо	уподібнення (функціональний аналог)
10	thick, pink-tinted note-paper	етнографічна (побут)	аркуш цупкого рожевого поштового паперу	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
11	gentleman	суспільно- політичні реалії (суспільно- політичне життя)	джентльмен	транскрипція
12	Europe	географічна (топонім, зовнішня)	європейський	уподібнення (функціональний аналог)+граматична трансформація
13	half a crown	етнографічна (міри і гроші)	півкрони	напівкалькування

14	maker	етнографічна (праця)	фабрикант	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
15	Continental Gazetteer	етнографічна (мистецтво і культура)	«Географічний довідник Європи»	описовий переклад
16	volume	етнографічна (мистецтво і культура)	фоліант	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
17	Eglow, Eglonitz... Egria	географічна (топонім, зовнішня)	Eglow, Eglonitz...Egria	перенесення тексту оригіналу
18	Bohemia	географічна (топонім, зовнішня)	Богемія	транслітерація
19	Carlsbad	географічна (топонім, зовнішня)	Карлсбад	транслітерація
20	brougham	етнографічна (побут)	карета	уподібнення (функціональний аналог)
21	guinea	етнографічна (міри і гроші)	гінея	транслітерація
22	Boswell	етнографічна (етнічні об'єкти)	біограф	гіперонімічне перейменування
23	six feet six inches	етнографічна (міри і гроші)	шести футів і шести дюймів	калькування
24	Heavy bands of astrakhan were slashed across the sleeves and fronts of his double- breasted coat, while the deep blue cloak which was thrown over his shoulders was lined with flame- coloured silk and secured at the neck with a brooch which consisted of a single flaming beryl	етнографічна (побут)	Рукава й вилоги його двобортного пальта було щедро оторочено смушком, а темно- синій плащ, накинута на плечі, яснів вогненно- червоним шовком підкладки і був застібнутий на шиї пряжкою, оздобленою берилом	описовий переклад
25	Boots which	етнографічна	Чоботи, халяви	описовий переклад

	extended halfway up his calves, and which were trimmed at the tops with rich brown fur, completed the impression of barbaric opulence which was suggested by his whole appearance	(побут)	яких сягали трохи вище середини литок, були обшиті вгорі дорогим коричневим хутром, і все це створювало враження якоїсь варварської пишноти	
26	Count	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	граф	уподібнення (функціональний аналог)
27	great House of Ormstein	суспільно-політичні реалії (органи та носії влади)	велика династія Ормштейнів	уподібнення (функціональний аналог) +транскрипція
28	your Majesty	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	ваша величносте	уподібнення (функціональний аналог)
29	Grand Duke	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	великий князь	уподібнення (функціональний аналог)
30	Prague	географічна (топонім, зовнішня)	Прага	уподібнення (функціональний аналог)
31	Warsaw	географічна (топонім, зовнішня)	Варшава	уподібнення (функціональний аналог)
32	index	етнографічна (мистецтво і культура)	картотека	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
33	Hebrew rabbi	етнографічна (етнічні об'єкти)	єврейський рабин	уподібнення (функціональний аналог)
34	staff-commander	суспільно-політичні реалії: (військові реалії)	штабний капітан 3-го рангу	уподібнення (функціональний аналог)
35	monograph	етнографічна (мистецтво і культура)	книжка	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)

36	New Jersey	географічна (топонім)	Нью-Джерсі	транскрипція
37	Contralto	етнографічна (мистецтво і культура)	контральто	транслітерація
38	La Scala	етнографічна (мистецтво і культура)	«Ла Скала»	транслітерація
39	London	географічна (топонім)	Лондон	транслітерація
40	waylaid	суспільно- політичні реалії: (військові реалії)	влаштовано пастку	описовий переклад
41	Scandinavia	географічна (топонім, зовнішня)	Скандінавія	транслітерація
42	Langham	етнографічна (побут)	готель «Ленгхем»	описовий переклад
43	carte blanche	етнографічна (мистецтво і культура, зовнішня)	карт-бланш	транскрипція
44	in notes	етнографічна (міри і гроші)	асигнаціями	уподібнення (функціональний аналог)
45	Mademoiselle	суспільно- політичні реалії (суспільно- політичне життя, зовнішня)	міс	уподібнення (функціональний аналог)
46	Briony Lodge	географічна (топонім)	Брайєні Лодж	транскрипція
47	Serpentine Avenue	географічна (топонім)	Серпентайн-авеню	транскрипція
48	St. John's Wood	географічна (топонім)	Сент-Джон Вуд	транскрипція
49	photograph a cabinet	етнографічна (побут)	фотографія кабінетного формату	описовий переклад
50	landlady	етнографічна (праця)	хазяйка будинку	описовий переклад
51	groom	етнографічна (праця)	візник	уподібнення (функціональний аналог)
52	tweed-suited	етнографічна (побут)	твідовий костюм	описовий переклад
53	fire	етнографічна (побут)	камін	контекстуальний переклад

				(ситуативний відповідник)
54	bijou villa	етнографічна (побут)	маленька елегантна вілла	описовий переклад +транслітерація
55	chubb lock	етнографічна (побут)	важкий замок	описовий переклад
56	sitting-room	етнографічна (побут)	вітальня	уподібнення (функціональний аналог)
57	English window fasteners	етнографічна (побут)	англійські засуви	описовий переклад
58	coach-house	етнографічна (побут)	каретня	уподібнення (функціональний аналог)
59	a mews	етнографічна (побут)	стайня	уподібнення (функціональний аналог)
60	ostler	етнографічна (праця)	конюх	уподібнення (функціональний аналог)
61	a glass of half and half	етнографічна (побут)	склянку пива наполовину з елем	описовий переклад
62	two fills of shag tobacco	етнографічна (побут)	два дрібки тютюну	описовий переклад
63	half a dozen	етнографічна (міри і гроші)	півдюжини	калькування
64	Inner Temple	географічна (топонім)	Іннер Темпл	транслітерація
65	cabman	етнографічна (праця)	візник	уподібнення (функціональний аналог)
66	mistress	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	кохана	гіперонімічне перейменування
67	chambers	етнографічна (побут)	контора	уподібнення (функціональний аналог)
68	hansom cab	етнографічна (побут)	двоколісний екіпаж	описовий переклад
69	cab	етнографічна (побут)	екіпаж	уподібнення (функціональний аналог)
70	Gross & Hankey's	етнографічна (праця)	контора Гросса й Хенке	описовий переклад
71	Regent Street	географічна (топонім)	Ріджент-стріт	транскрипція

72	Edgware Road	географічна (топонім)	Еджуер-роуд	транскрипція
73	landau	етнографічна (побут, зовнішня)	ландо	транскрипція
74	coachman	етнографічна (праця)	кучер	уподібнення (функціональний аналог)
75	harness	етнографічна (праця)	ремінна зброя	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
76	surpliced clergyman	етнографічна (праця)	священик в стихарі	уподібнення (функціональний аналог)
77	spinster	суспільно- політичні реалії (суспільно- політичне життя)	дівця	уподібнення (функціональний аналог)
78	bachelor	суспільно- політичні реалії (суспільно- політичне життя)	холостяк	уподібнення (функціональний аналог)
79	lady	суспільно- політичні реалії (суспільно- політичне життя)	дама	уподібнення (функціональний аналог)
80	license	суспільно- політичні реалії (суспільно- політичне життя)	дозвіл на шлюб без оголошення	описовий переклад
81	bridegroom	суспільно- політичні реалії (суспільно- політичне життя)	жених	уподібнення (функціональний аналог)
82	bride	суспільно- політичні реалії (суспільно- політичне життя)	молода	уподібнення (функціональний аналог)
83	sovereign	етнографічна (міри і гроші)	соверен	транслітерація
84	cold beef	етнографічна (побут)	холодне м'ясо	гіперонімічне перейменування
85	the tray	етнографічна (побут)	їсти	гіперонімічне перейменування
86	Miss	суспільно- політичні реалії (суспільно- політичне життя)	міс	транскрипція

87	Madame	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя, зовнішня)	мадам	транслітерація
88	plumber's smoke-rocket, fitted with a cap at either end to make it self-lighting	суспільно-політичні реалії (військові реалії)	димова шашка для перевірки водогінних труб, обладнана з обох кінців ковпачками для самозаймання	описовий переклад
89	Nonconformist clergyman	етнографічна (праця)	священник	гіперонімічне перейменування
90	Mr.	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	містер	граматична трансформація + транслітерація
91	shabbily dressed men	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	гультіпаки	уподібнення (функціональний аналог)
92	a scissors-grinder with his wheel	етнографічна (праця)	точильник із своїм нехитрим інструментом	описовий переклад
93	guardsmen	суспільно-політичні реалії (військові реалії)	гвардійці	уподібнення (функціональний аналог)
94	double-edged weapon	суспільно-політичні реалії (військові реалії)	двосічна зброя	описовий переклад
95	carriage	етнографічна (побут)	екіпаж	уподібнення (функціональний аналог)
96	carriage	етнографічна (побут)	карета	уподібнення (функціональний аналог)
97	loafing men	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	гультіпаки	уподібнення (функціональний аналог)
98	a copper	етнографічна (міри і гроші)	шеляг	уподібнення (функціональний аналог)
99	loungers	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	голодранці	уподібнення (функціональний аналог)
100	ulster	етнографічна	пальто	гіперонімічне

		(побут)		перейменування
101	jewel-box	етнографічна (побут)	скринька з коштовностями	описовий переклад

ДОДАТОК 2.

Список реалій та їх розподіл за типом та способом перекладу оповідання «Спілка рудих» («The Red-Headed League»)

	Реалія	Тип реалії	Переклад	Спосіб перекладу
1	British tradesman	етнографічна (праця)	англійський крамар	описовий переклад
2	baggy grey shepherd's check trousers	етнографічна (побут)	бахматі штани в дрібну білу й чорну клітинку	описовий переклад
3	frock-coat	етнографічна (побут)	сюртук	уподібнення (функціональний аналог)
4	waistcoat	етнографічна (побут)	жилет	уподібнення (функціональний аналог)
5	brassy Albert chain	етнографічна (побут)	мідний ланцюжок	гіперонімічне перейменування
6	ornament	етнографічна (побут)	прикраса	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
7	top-hat	етнографічна (побут)	циліндр	уподібнення (функціональний аналог)
8	overcoat	етнографічна (побут)	пальто	гіперонімічне перейменування
9	a Freemason	суспільно-політичні реалії (суспільно- політичне життя)	франкмасон	напівкалькування
10	China	географічна (топонім, зовнішня)	Китай	уподібнення (функціональний аналог)
11	paper	етнографічна (мистецтво і культура)	газета	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
12	a ship's carpenter	етнографічна (праця)	корабельний тесля	уподібнення (функціональний аналог)
13	Freemasonry	суспільно-політичні реалії (суспільно-	франкмасонство	напівкалькування

		політичне життя)		
14	arc-and-compass breastpin	етнографічна (побут)	шпильку для краватки із зображенням дуги й кола	описовий переклад
15	watch-chain	етнографічна (побут)	годинниковий ланцюжок	описовий переклад
16	red-headed	етнографічна (етнічні об'єкти)	рудий	уподібнення (функціональний аналог)
17	pounds	етнографічна (міри і гроші)	фунти	уподібнення (функціональний аналог)
18	7 Pope's Court	географічна (топонім)	Попс-корт, 7	транскрипція
19	Fleet Street	географічна (топонім)	Фліт-стріт	транскрипція
20	household	етнографічна (побут)	домівка	гіперонімічне перейменування
21	The Morning Chronicle	етнографічна (мистецтво і культура)	«Морнінг кронікл»	транскрипція/ транслітерація
22	pawnbroker's business	суспільно-політичні реалії (суспільно- політичне життя)	позичкова каса	уподібнення (функціональний аналог)
23	Coburg Square	географічна (топонім)	майдан Кобург	напівкалькування
24	the City	суспільно-політичні реалії (адміністративно- територіальний устрій)	Сіті	транскрипція
25	a very stay-at- home man	етнографічна (етнічні об'єкти)	великий сидень	уподібнення (функціональний аналог)
26	door-mat	етнографічна (побут)	поріг домівки	гіперонімічне перейменування
27	the business	етнографічна (праця)	підприємство	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
28	trustees	етнографічна (праця)	повірені	уподібнення (функціональний аналог)
29	coster's barrow	етнографічна (праця)	ручний візок	контекстуальний переклад (ситуативний

				відповідник)
30	Irish-setter	етнографічна (побут)	шерсть ірландських сетерів	описовий переклад
31	pinch of snuff	етнографічна (побут)	понюшка тютюну	уподібнення (функціональний аналог)
32	deal table	етнографічна (побут)	сосновий стіл	гіперонімічне перейменування
33	cobbler's wax	етнографічна (побут)	віск	гіперонімічне перейменування
34	manager	етнографічна (праця)	службовець Спілки	уподібнення (функціональний аналог)
35	benefactor	етнографічна (етнічні об'єкти)	благодійник	уподібнення (функціональний аналог)
36	bachelor	етнографічна (етнічні об'єкти)	нежонатий	уподібнення (функціональний аналог)
37	billet	етнографічна (праця)	служба	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
38	"Encyclopaedia Britannica"	етнографічна (мистецтво і культура)	«Британська енциклопедія»	напівкалькування
39	blotting-paper	етнографічна (побут)	промокальний папір	уподібнення (функціональний аналог)
40	a penny	етнографічна (міри і гроші)	пенні	транскрипція
41	a quill-pen	етнографічна (побут)	гусяче перо	уподібнення (функціональний аналог)
42	landlord	суспільно-політичні реалії (суспільно- політичне життя)	хазяїн будинку	описовий переклад
43	ground-floor	етнографічна (побут)	першому поверсі	уподібнення (функціональний аналог)
44	gentleman	суспільно-політичні реалії (суспільно- політичне життя)	пан	уподібнення (функціональний аналог)
45	a solicitor	етнографічна (праця)	стряпчий	уподібнення (функціональний аналог)

46	premises	етнографічна (праця)	контора	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
47	17 King Edward Street	географічна (топонім)	вулиця короля Едуарда, номер сімнадцять	описовий переклад
48	St. Paul's	етнографічна (мистецтво і культура)	собор Святого Павла	описовий переклад
49	a manufactory of artificial kneecaps	етнографічна (праця)	протезна майстерня	уподібнення (функціональний аналог)
50	St. James's Hall	етнографічна (мистецтво і культура)	Сент-Джеймс-хол	транскрипція
51	Sarasate	етнографічна (мистецтво і культура)	Сарасате	транскрипція
52	Aldersgate	географічна (топонім)	Олдерсгейт	транскрипція
53	Mortimer's, the tobacconist	етнографічна (праця)	тютюнова крамниця Мортімера	описовий переклад
54	McFarlane's carriage-building depot	етнографічна (праця)	каретні майстерні Мак-Форлейна	описовий переклад
55	sandwich	етнографічна (побут)	бутерброд	уподібнення (функціональний аналог)
56	Kensington	географічна (топонім)	Кенсінгтон	транслітерація
57	the Park	географічна (топонім)	Гайд-парк	описовий переклад
58	Oxford Street	географічна (топонім)	Оксфорд-стріт	транскрипція
59	hansom	етнографічна (побут)	кеб	уподібнення (функціональний аналог)
60	official police agent	етнографічна (праця)	агент поліції	уподібнення (функціональний аналог)
61	frock-coat	етнографічна (побут)	фрак	уподібнення (функціональний аналог)
62	pea-jacket	етнографічна (побут)	горохового кольору куртка	описовий переклад
63	Scotland Yard	суспільно-політичні	Скотленд-Ярд	транскрипція

		реалії (суспільно-політичне життя)		
64	Sholto	географічна (топонім)	Шолто	транскрипція
65	rubber	етнографічна (мистецтво і культура)	робер	транскрипція
66	rubber	етнографічна (мистецтво і культура)	карти	уподібнення (функціональний аналог)
67	smasher	етнографічна (праця)	зломщик	уподібнення (функціональний аналог)
68	forgery	етнографічна (праця)	фальшиво-монетчик	уподібнення (функціональний аналог)
69	bracelets	етнографічна (праця)	наручники	уподібнення (функціональний аналог)
70	duke	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	герцог	уподібнення (функціональний аналог)
71	Eton	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	Ітон	транскрипція
72	Oxford	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	Оксфорд	транслітерація
73	Scotland	географічна (топонім)	Шотландія	уподібнення (функціональний аналог)
74	Cornwall	географічна (топонім)	Корнуел	транскрипція
75	Farrington Street	географічна (топонім)	Фарінгдон-стріт	транскрипція
76	winding stone steps	етнографічна (побут)	гвинтові кам'яні сходи	уподібнення (функціональний аналог)
77	magnifying lens	етнографічна (праця)	збільшувальне скло	уподібнення (функціональний аналог)
78	pawnbroker	етнографічна (праця)	лихвар	уподібнення (функціональний аналог)

79	napoleons	етнографічна (міри і гроші)	наполеондори	уподібнення (функціональний аналог)
80	partie carrée	етнографічна (праця)	нас четверо	уподібнення (функціональний аналог)
81	sir	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	сер	транскрипція
82	your Highness	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	вашу вельможність	уподібнення (функціональний аналог)
83	a glass of whisky and soda	етнографічна (побут)	склянка віскі з содовою	описовий переклад
84	City and Suburban Bank	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	міський і приміський банки	описовий переклад

ДОДАТОК 3.

Список реалій та їх розподіл за типом та способом перекладу казки «Щасливий принц» («The Happy Prince»)

№	Реалія	Тип реалії	Переклад	Спосіб перекладу
1	sword-hilt	суспільно-політичні реалії (військові реалії)	руків'я шпаги	описовий переклад
2	weathercock	етнографічна (побут)	флюгер-півень	уподібнення (функціональний аналог)
3	Charity Children	етнографічна (етнічні об'єкти)	Діти з Притулку	описовий переклад
4	cloaks	етнографічна (побут)	пелеринки	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
5	pinafores	етнографічна (побут)	фартушки	уподібнення (функціональний аналог)
6	Mathematical Master	етнографічна (праця)	Вчитель Математики	уподібнення (функціональний аналог)
7	Egypt	географічна (зовнішня)	Єгипет	уподібнення (функціональний аналог)
8	a coquette	етнографічна (етнічні об'єкти)	не сталий	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
9	domestic	етнографічна (етнічні об'єкти)	сидень	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
10	to the Pyramids.	географічна (топонім)	в Єгипет, до пірамід.	описовий переклад
11	the city	суспільно-політичні реалії (адміністративно- територіальний устрій)	велике місто	описовий переклад
12	Europe	географічна (топонім, зовнішня)	Європа	уподібнення (функціональний аналог)

13	chimney-pot	етнографічна (побут)	димар	уподібнення (функціональний аналог)
14	Sans Souci	географічна (топонім)	Sans Souci (1)	описовий переклад (сноска)
15	wall	етнографічна (побут)	мур	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
16	courtiers	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	придворні	уподібнення (функціональний аналог)
17	passion-flowers	географічна	квіти-пасифлори	уподібнення (функціональний аналог)
18	gown	етнографічна (побут)	сукня	гіперонімічне перейменування
19	Queen's maids- of-honour	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	фрейліни Королеви	уподібнення (функціональний аналог)
20	Nile	географічна (топонім, зовнішня)	Ніл	уподібнення (функціональний аналог)
21	great King	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	Великий Цар	уподібнення (функціональний аналог)
22	spices	етнографічна (побут)	пахкі трави	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
23	cathedral tower	етнографічна (мистецтво і культура)	дзвіниця собору	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
24	the palace	етнографічна (побут)	королівський палац	описовий переклад
25	State-ball	етнографічна (мистецтво і культура)	придворний бал	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
26	Ghetto	суспільно-політичні реалії (адміністративно- територіальний устрій)	гетто	транскрипція

27	Jews	етнографічна (етнічні об'єкти)	євреї	уподібнення (функціональний аналог)
28	church steeple	етнографічна (мистецтво і культура)	церковна дзвіниця	уподібнення (функціональний аналог)
29	the Second Cataract	географічна (топонім, зовнішня)	другі пороги Нілу	описовий переклад
30	bulrushes	географічна	очерет	уподібнення (функціональний аналог)
31	river-horse	географічна	бегемоти	уподібнення (функціональний аналог)
32	God Memnon	етнографічна (мистецтво і культура, зовнішня)	бог Мемнон	транслітерація
33	cataract	географічна	водоспад	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
34	garret	етнографічна (побут)	мансарда	уподібнення (функціональний аналог)
35	India	географічна (топонім, зовнішня)	Індія	уподібнення (функціональний аналог)
36	mast	етнографічна (побут)	щогла	уподібнення (функціональний аналог)
37	vessel	етнографічна (побут)	корабель	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
38	Temple of Baalbec	етнографічна (мистецтво і культура, зовнішня)	Баальбекський храмі (2)	описовий переклад (сноска)
39	match-girl	етнографічна (праця)	дівчинка, що торгує сірниками	описовий переклад
40	Sphinx	етнографічна (мистецтво і культура, зовнішня)	Сфінкс	транскрипція
41	amber beads	етнографічна (побут)	бурштинові чотки	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
42	the King of the Mountains of	етнографічна (мистецтво і	Цар Місячних гір	уподібнення (функціональний

	the Moon	культура, зовнішня)		аналог)
43	pygmies	етнографічна (етнічні об'єкти)	пігмеї	уподібнення (функціональний аналог)
44	beautiful houses	етнографічна (побут)	розкішні палати	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
45	daggers	етнографічна (побут)	ножі	гіперонімічне перейменування
46	the Mayor	суспільно-політичні реалії (органи та носії влади)	Мер Міста	уподібнення (функціональний аналог)
47	the Town Clerk	суспільно-політичні реалії (органи та носії влади)	Секретар Міської Ради	уподібнення (функціональний аналог)
48	the Art Professor	етнографічна (праця)	Професор Естетики	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
49	the Corporation	суспільно-політичні реалії (органи та носії влади)	Міська Рада	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
50	the overseer of the workmen at the foundry	етнографічна (праця)	Головний Ливарник	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
51	dust-heap	етнографічна (побут)	смітник	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)

ДОДАТОК 3.

Список реалій та їх розподіл за типом та способом перекладу казки «Щасливий принц» («The Happy Prince»)

№	Реалія	Тип реалії	Переклад	Спосіб перекладу
1	sword-hilt	суспільно-політичні реалії (військові реалії)	руків'я шпаги	описовий переклад
2	weathercock	етнографічна (побут)	флюгер-півень	уподібнення (функціональний аналог)
3	Charity Children	етнографічна (етнічні об'єкти)	Діти з Притулку	описовий переклад
4	cloaks	етнографічна (побут)	пелеринки	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
5	pinafores	етнографічна (побут)	фартушки	уподібнення (функціональний аналог)
6	Mathematical Master	етнографічна (праця)	Вчитель Математики	уподібнення (функціональний аналог)
7	Egypt	географічна (зовнішня)	Єгипет	уподібнення (функціональний аналог)
8	a coquette	етнографічна (етнічні об'єкти)	не сталий	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
9	domestic	етнографічна (етнічні об'єкти)	сидень	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
10	to the Pyramids.	географічна (топонім)	в Єгипет, до пірамід.	описовий переклад
11	the city	суспільно-політичні реалії (адміністративно- територіальний устрій)	велике місто	описовий переклад
12	Europe	географічна (топонім, зовнішня)	Європа	уподібнення (функціональний аналог)

13	chimney-pot	етнографічна (побут)	димар	уподібнення (функціональний аналог)
14	Sans Souci	географічна (топонім)	Sans Souci (1)	описовий переклад (сноска)
15	wall	етнографічна (побут)	мур	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
16	courtiers	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	придворні	уподібнення (функціональний аналог)
17	passion-flowers	географічна	квіти-пасифлори	уподібнення (функціональний аналог)
18	gown	етнографічна (побут)	сукня	гіперонімічне перейменування
19	Queen's maids- of-honour	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	фрейліни Королеви	уподібнення (функціональний аналог)
20	Nile	географічна (топонім, зовнішня)	Ніл	уподібнення (функціональний аналог)
21	great King	суспільно-політичні реалії (суспільно-політичне життя)	Великий Цар	уподібнення (функціональний аналог)
22	spices	етнографічна (побут)	пахкі трави	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
23	cathedral tower	етнографічна (мистецтво і культура)	дзвіниця собору	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
24	the palace	етнографічна (побут)	королівський палац	описовий переклад
25	State-ball	етнографічна (мистецтво і культура)	придворний бал	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
26	Ghetto	суспільно-політичні реалії (адміністративно- територіальний устрій)	гетто	транскрипція

27	Jews	етнографічна (етнічні об'єкти)	євреї	уподібнення (функціональний аналог)
28	church steeple	етнографічна (мистецтво і культура)	церковна дзвіниця	уподібнення (функціональний аналог)
29	the Second Cataract	географічна (топонім, зовнішня)	другі пороги Нілу	описовий переклад
30	bulrushes	географічна	очерет	уподібнення (функціональний аналог)
31	river-horse	географічна	бегемоти	уподібнення (функціональний аналог)
32	God Memnon	етнографічна (мистецтво і культура, зовнішня)	бог Мемнон	транслітерація
33	cataract	географічна	водоспад	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
34	garret	етнографічна (побут)	мансарда	уподібнення (функціональний аналог)
35	India	географічна (топонім, зовнішня)	Індія	уподібнення (функціональний аналог)
36	mast	етнографічна (побут)	щогла	уподібнення (функціональний аналог)
37	vessel	етнографічна (побут)	корабель	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
38	Temple of Baalbec	етнографічна (мистецтво і культура, зовнішня)	Баальбекський храмі (2)	описовий переклад (сноска)
39	match-girl	етнографічна (праця)	дівчинка, що торгує сірниками	описовий переклад
40	Sphinx	етнографічна (мистецтво і культура, зовнішня)	Сфінкс	транскрипція
41	amber beads	етнографічна (побут)	бурштинові чотки	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
42	the King of the Mountains of	етнографічна (мистецтво і	Цар Місячних гір	уподібнення (функціональний

	the Moon	культура, зовнішня)		аналог)
43	pygmies	етнографічна (етнічні об'єкти)	пігмеї	уподібнення (функціональний аналог)
44	beautiful houses	етнографічна (побут)	розкішні палати	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
45	daggers	етнографічна (побут)	ножі	гіперонімічне перейменування
46	the Mayor	суспільно-політичні реалії (органи та носії влади)	Мер Міста	уподібнення (функціональний аналог)
47	the Town Clerk	суспільно-політичні реалії (органи та носії влади)	Секретар Міської Ради	уподібнення (функціональний аналог)
48	the Art Professor	етнографічна (праця)	Професор Естетики	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
49	the Corporation	суспільно-політичні реалії (органи та носії влади)	Міська Рада	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
50	the overseer of the workmen at the foundry	етнографічна (праця)	Головний Ливарник	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
51	dust-heap	етнографічна (побут)	смітник	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)

ДОДАТОК 4.

Казка «Вірний друг» («The Devoted Friend»)

№	Реалія	Тип реалії	Переклад	Спосіб перекладу
1	india-rubber	етнографічна (побут)	гума	уподібнення (функціональний аналог)
2	best society	суспільно- політичні реалії (суспільно- політичне життя)	добре товариство	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
3	willow-tree	географічна	верба	уподібнення (функціональний аналог)
4	fiction	етнографічна (мистецтво і культура)	художня література	уподібнення (функціональний аналог)
5	cottage	етнографічна (побут)	хатина	гіперонімічне перейменування
6	country-side	суспільно- політичні реалії (адміністративно- територіальний устрій)	околиці	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
7	Sweet-william	географічна	турецькі гвоздики	уподібнення (функціональний аналог)
8	Gilly-flowers	географічна	левкої	уподібнення (функціональний аналог)
9	Shepherds'- purses	географічна	грицики	уподібнення (функціональний аналог)
10	Fair-maids of France	географічна	жовтець	уподібнення (функціональний аналог)
11	damask Roses	географічна	червоні троянди	уподібнення (функціональний аналог)
12	Columbine	географічна	орлики	уподібнення (функціональний аналог)
13	Ladysmock	географічна	жеруха	уподібнення (функціональний аналог)

14	Wild Basil	географічна	васильки	уподібнення (функціональний аналог)
15	Cowslip	географічна	первоцвіт	уподібнення (функціональний аналог)
16	Flower-de-luce	географічна	півники	уподібнення (функціональний аналог)
17	Clove-Pink	географічна	червоні гвоздики	уподібнення (функціональний аналог)
18	milch cows	географічна	дійні корови	уподібнення (функціональний аналог)
19	woolly sheep	географічна	тонкорунні овці	уподібнення (функціональний аналог)
20	primroses	географічна	первоцвітом	уподібнення (функціональний аналог)
21	clergyman	етнографічна (праця)	священик	уподібнення (функціональний аналог)
22	little finger	етнографічна (етнічні об'єкти)	мізинець	уподібнення (функціональний аналог)
23	cask	етнографічна (побут)	барилло	уподібнення (функціональний аналог)
24	ale	етнографічна (побут)	ель	транскрипція
25	Burgomaster	суспільно- політичні реалії (органи та носії влади)	бургомістр	калькування
26	wheelbarrow	етнографічна (праця)	тачка	уподібнення (функціональний аналог)
27	Sunday coat	етнографічна (побут)	недільна куртка	калькування
28	a plank of wood	етнографічна (праця)	дошка	гіперонімічне перейменування
29	barn	етнографічна (побут)	комора	уподібнення (функціональний аналог)
30	shed	етнографічна (побут)	повітка	уподібнення (функціональний)

				аналог)
31	porch	етнографічна (побут)	ганок	уподібнення (функціональний аналог)
32	wall	етнографічна (побут)	тин	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
33	cap	етнографічна (побут)	кашкет	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
34	market	етнографічна (побут)	базар	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
35	night-cap	етнографічна (побут)	нічний чепчик	описовий переклад
36	ditch	етнографічна (побут)	яма	гіперонімічне перейменування
37	fur coat	етнографічна (побут)	кожух	уподібнення (функціональний аналог)
38	scarlet cap	етнографічна (побут)	червона шапка	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
39	muffler	етнографічна (побут)	хустка	уподібнення (функціональний аналог)
40	boots	етнографічна (побут)	чоботи	уподібнення (функціональний аналог)
41	goatherds	етнографічна (праця)	вівчарі	уподібнення (функціональний аналог)
42	procession	етнографічна (мистецтво і культура)	похоронна процесія	контекстуальний переклад (ситуативний відповідник)
43	inn	етнографічна (побут)	корчма	уподібнення (функціональний аналог)
44	spiced wine	етнографічна (побут)	настояне на духмяних травах вино	описовий переклад
45	a confirmed bachelor	суспільно- політичні реалії (суспільно- політичне життя)	старий парубок	описовий переклад